

Radovan Vidović
Split

PRILOG POZNAVANJU SPLITSKOGA STUDENTSKOG VERNAKULARA

UDK 800.87.801.1

*Rukopis primljen za tisak 10. siječnja 1993.
Čakavska rič, Split, 1993, 2.*

Ovdje se objavljuje i analizira drugi dio studentskih anketa nastalih između 1987-1990. u Filozofskom fakultetu u Splitu. Izabran je onaj izbor koji je mogao predstavljati čitav ili gotovo čitav, geo – i sociolingvistički krug koji gravitira Splitu (otprilike Trogir-Drniš-Sinj-Imotski-Makarska), kako je to navedeno u radovima u »Čakavskoj riči« 1. i 2, 1992.

Svrha je tih sastavaka bila da spontano, autentičnim idiolektom, u obliku dijaloga sa svojim vršnjacima, zabilježe razgovor o svakidašnjim temama. Izbor tema bio je prepušten slobodnoj odluci.

Poznavajući, u određenoj mjeri, njihov svijet i njegov jezično-stilski, posebno leksemsko-frazemski sloj, možemo reći da su sastavci postigli svoju svrhu: pružili su obilje autentičnih podataka iz prve ruke, obavijesti ne samo o sociolingvističkom nego i o psiholingvističkom te sociokulturnom svijetu splitskih studenata.

Ovdje se objavljuju oni sastavci koje sam držao karakterističnima zbog spontanosti, iscrpnosti, porijekla autora te dijalektalno-žargonskih obilježja.

* Dio rada kojemu je naslov *Nacrt za dijakronijski pregled splitskoga govora u razdoblju 1880-1941.* g. za projekat »Splitska regija od 1880-1941«, Filozofski fakultet Split, (1993). Financira ga fond znanosti Republike Hrvatske, nosilac mu je Sveučilište u Splitu.

Sažete leksikološko-frazeološke napomene na kraju tekstova tek su dio mnogih analiza. Naglasci i kvantiteta označeni su prema izgovoru informanata (studenta).

A)

(Brusje)

①

»– Kakò se zvô oni ča je prodāvô māske, onî iz Dolà?

– Da nî Macakân?

– Ni, ni. Oni ča je lovî na ùdicu? Kako se zvô? Ma dobrò ni važno. Doša ti jedan čovik u Brúsje, u jednú famèju, a nî bî Brúššanin. Jedôn starîji čovik, ima sedandesèt, osandesèt godišć. Oni su ti sidîli za komTnôn, ali to ti ni gorî prâvi ògônj, nego su samo glavnjice tufinjäle. Za komînôn su sidili tî čovik, jednò stôro i još dva mlâja čovika. Sad šaje jednôga da vazme šteriku i da grê u konòbu utočit vînä. On je otiša vônka sa štèrikon, izgôsî je i zazvo onèga drugoga mlòdega ča je sidî unûtra. Ondà su se vròtili u sobu di su sidîli stôro i stôri, koji ih nîsù mogli vidit jer je bilo škûro. Jedon mlòdi je diga ploču od špàhera i namàza je ruke sa sājima, i doša kraj stòrega koji se zvô Luka iz Dolà. Dvo pûtà ga poglâdi po obrâzu. Luka je počè brontulât u sebi. Oví drugi je mào poglâdi po obrâzu Mòndù Ìvotovu, stôru. Ondà je ona počèla gundjelât. Onî ča je nî kraj stòrega počèja ga glâdit, ali alavija po škinima i po vròtù sa špòrkima rukama. Govòri Luka: »Ženo, al si u ludariji?«. Ovi drugi počè gladit ovu stôru ča je sidîla kraj njega. Govòri onà Luki: »Čoviče, al ti je morbîn?« Onda je ovi ča je iša utočit vînd otiša, a drugi mlòdi je ostâ sidit. Parvî mlòdi se vròtî sa štèrikom nazaj i počèja zafrkòvât stôru i stòrega: »Ča sãn ja onò čù u konòbu?« Oví mlâji reče: »Nekà ti rečedu sòmi.« Reče Luka Doljanin: »Pük čò, učinî san cìli vik, ali još se na ženù nîsôn imbatî.« A govòri stôro: »Necù te vazèst i gotòvo. Nudi mi je Amerikànàč zlätni pàrsten, ma ga isto nîsãn tila vazèst, pa necù ni tebe. Čoviče pòj se umî, pa ćeš se rastrîznit, pa će te pròc morbîn. Iša se umit i kad je vidi sebe na zàrcalo, vidi je kojâ je ùra, da su ga začàrnili sa sājima od špàhera. Vrotî se nazaj i vidi da su se onî tarokáli sa njin.«

(1989)

a) *Stariji sloj*

Može se općenito reći da je stariji sloj, rodnoga mjesta (Brusja), leksički, frazemski, a i prozodijski, dobro sačuvan.

b) *Noviji sloj*

Rijetki elementi novijega sloja (mladoga, suvremenoga) potječu uglavnom iz Splita, zatim iz škole i standardnoga jezika.

Važno (mòrit, bacelât); *soba* (komòra); *rukama* (rukāmi?); *gotovo* (u ovom značenju, kao frazem?).

Student je sastavak iz svakidašnjega života pisao u govoru mjesta Brusja¹ na otoku Hvaru, upotrijebivši svoj idiolekt, u ambijentu svog vernakulara. Moglo bi se očekivati da će biti divergencija od starije generacije, pod utjecajem obrazovanja, društva (okoline), pa i Splita u kojemu se školuje i u kojem dijelom boravi. Međutim, mnogo manje što je to vernakular pokazao.

(Vrbanj)

②

»Jõ i brat po obiçājù izõjdemo võnka posli veçere i mǎlo proçakulõmo sa prijatej-
ima sa kojima smo veç dugo vrimenta.

»Ivica, kakõ si?« – pita ga Jurica.

»A, evo dobrõ, a kakõ si tĩ?« – pita Jurica.

»More stõt. Ma, ÷a sǎn ti ono itĩ reç, a da, hoçete põç u Paĩz veçerǎs sa nõn,
biçe super.«

Ivica se je malo dvoumi, ondǎ mu reçe: »Ma znõš, mogli smo stvarno põç kod
onẽ prijatejice na roðendan, ali kad veç hoçete, moremo« – odgovori on.

»Mǎlo se boje obuç i ÷ekaj nõs odẽ u jednǎste urih. Põçemo sa Tõmotovin auton.«

Odluçi son da i jõ grẽn veçerǎs sa njima, jer nĩman ÷õ ÷inĩt.

Na barzĩnu smo se obũkli i eto nos dõle.

»Jes ÷õ uze šoldĩh?« – pita me Jurica.

»A, evo brat je kǎsa, u njeǵa su šõldi« – dgovõrin mu jo.

»Antune, rec onõn mõlon da mi se svĩða, znoš koja je? – pita me Marko. »Mǎrko,
rec, je to onǎ ÷a smo je vidili u *Barka* (kafĩç)? – pĩtan ga jõ.«

»E, e, to je onǎ, puno je pozdrǎv pošto grẽ u istu skulu di i tĩ« – odgovõri mu
Marko.

»Jõ mislin da ÷u je vidit sutra, jer imomo prẽdsat« – reka son mu.

»Dobrõ je, sve isto ti je pozdrǎv« – reçe Marko.

»Ala, homo se ukarcǎt« – reçe Ivica.

»Ti Marko sed nǎprid jer si puno velik, a mi ÷emo mǎnji nõse, valjda ÷emo stǎt«
– reçen jo.

Upõli je Tõmõ ãuto i polǎko smo trõtali sa ovo jǎdnega auta do Paĩza.

»Je, imoš kojũ kasõtu, pa da je stǎvin da svĩra« – reçe Marko.

»Koliko je ũrih« – pĩtan jõ.

»A, evo jednǎste i kvarat, valjda ÷e još lavurǎt kafĩç u Hogara« – reçe mi Tomo.

Polǎko se približjẽmo Paĩzu, a svitla Stõrega Grõda non osviltijẽdu pũt. Ništõ
non ne vajǎju dugǎ svitla. I tǎko ti mĩ uz ÷ǎkulu i pisme dõšli do grõda. Izahõdimõ
võnka, kad se ispid nõs stvori Antonõla. Zovẽmo je Glorĩja. Onǎ je prĩn hoðila
sa menon u skũlu, a sad se je pribõčila u Zǎgreb.

»Di grẽtẽ?« – pita onǎ.

»A, evo malõ smo došli prošetat Paĩzon i da vidimo ima ÷õ« – reçe joj Ivica.

»More bit da stẽ se dobrõ naoštrĩli za ovũ noç. A, dĩ van je Milivoj?« – pita onǎ.

»On je doma jer se je jõko umorĩ od poja« – odgovõri joj Tomo.

»Bĩli smo danǎs oba u levõndu i puno smo žanjǎli« – nastavi on.

»Mõgũ jõ sa vǎmin?« – pita Antonõla.

»A, moreš, biće nam drôgo« – reče Ivica.

Ovi Paiz je uvijek pun gostih u lito i tako sretnemo Josipa Cirkula. »Josipe, jës zavorši vojsku?« – pítan ga jô.

»A, evo još mi je mǎlo ostǎlo do krǎja« – odgovôri on.

»Bí son prin misec dôn ôde doma na vikend, ali je to bílo krôtko – nastǎvi Josip.

»Jes nôša čo žënskih, kakô vidin ôde ih ima puno lípkih, mlôdih« – píta Tomo.

»Ma, ima, ali me nî vôja za ništa«.

»Jutros son ôcu morô pomôc prinít cimënat, jer grôdimo nikî zid iza kuće« – reče Josip.

»Jës vidi di Šôljana?« – pítan jô.

»A, evo prin tri kvôrta od ûre je pasô ovûda i reka mi je, ako te vidin, da dôjdeš kod njega, da ti imo ništô dat« – odgovôri Josip. »Dobrô je, kad se buden mǎlo prošëtô po grôdù, ondà ću pôc kod njega« – rečen jô.

»Nego, puno smo izgubili vrimena sa tëbon, grëmô ćà« – reče Ivica.

»Hômô mǎlo u Hogara na píce, eno još su otvôreni« – Marko će.

I tako smo išli na pícê, mǎlo proćakulǎli o skuli i vojski i polǎko se vrôcamo nôse.

»Već je ûra, ubíće me mǎt kad dôjden doma« – reče Marko.

»Pok čô, ionako ćemo za deset minûtih bit doma i lípo spat« – rečen jô.

»Kad smo dôšli u Varbônj, lípo smo se pozdrǎvili i zaželili laku noć jedni drûgima.«

(1989)

Uglavnom je nalik spomenutome bruškome primjer drugoga hvarskoga studenta, rodом iz mjesta Vrbanja. I on je rođen u otočkom ambijentu, osnovnu školu proveo na otoku, zatim je u srednju školu pošao u Split. Boravci u Splitu su se prekidalі za redovitih odlazaka za vikende i praznike, a za tih odlazaka redovito se družio s vršnjacima i roditeljima, manje s drugima. Vernakular splitskoga društva ovdje se zamjenjuje vernakularom vrbanskog govora mlađega naraštaja, s primjesama splitskih imporata.

a) *Stariji sloj*

Osim niže navedenih slučajeva informant piše u suvremenoj varijanti svojega govora.

b) *Noviji sloj*

Super (noviji frazem, urbani import); *dvoûmît* (mislit se?); *stvarno* (za pravo reć, nasprôvju?); *pošto* (jer, jerbo); *valjda* (bǎrž); *svîrât* (zvônît); *valjda* (!) *polako* (pomǎlo); *gosti* (furëšti); *srest* (srîst); *vikend* (priko nedíje); *kod njega* (u njega); *laku noć* (dobra nôc).

(Grohote, Šolta)

③

»Jesen je i vrimе bërbe grôzja. Zato grën na Šôltu, otok s kojeg san já i svi môji u famíji. Ukřcala san se na vapôr i nakon ure štrapacávanja uplovili smo u pòrat. Nisan svoje avízala da ću dôc, pa sa auto-tǎbanićima stigla do Gròhota, glavnôg otočkog mista. Dok san išla do kuće, fermǎla san sa Mǎrôn, meštra Dûjê, koja

mi je ispriповídala novu čakulu. Nakon dvi, tri bešide morala san poč doma, kad tamo bõta-umiš pošto su dõšli i rõjaci sa Bráča. Škapulàla san se nekako iz kuće i ošervàla oce li kiša ili mogu bez stràja poč protégnit noge. Razvedrilo se pa san išla drèto u butígu da malo proćakulan. Jur je pà mrak pa san požuríla doma, a kako nĩ bilo letrike, zamàlo san zapela i slomila škínu. Uz put san sreła šjor Tõna, koji se zamàlo afànà od strajà, jer me nĩ vidi kako dõlàzin iza kantúna. Kad san došla doma, ušla san drèto u kužínu i odma, na ulazu, òsìtila vonj frìganih kumpíra. Odma me teta nàpala rícima: »Stoprèn si stigla da naprãviš stol. Dõnèsi katrídú da jemaš dĩ sist, vazmĩ štrúcu kruva, žmũl i izíj na miru, kã çejáde, bokũn kumpíra.« Prije večere san išla u didinu kãmaru da ràspàkujen bõršu. Ošervàla san se po kãmari i pogled mi se zãustãvi na jednõj staroj slici. Na slici mòja pokõjna baba kad je bila špõža, u lípoj bíloj vèšti, a uz njũ dida u svèćanom veštítu, sa šjãlpon oko vrata. Prošle su tri godine da babe više nĩma, ali ja se síćan njene dobrotè i parĩ mi se kã da je jož žíva. Pòglèdan na relõj. On otkucãje vríme koje nepõvratno grè i nikoga ne čeka. Kurĩ i ostãvja tragove na svima – kako na jũdima, tako i na bèštijan. Slike prošlosti su tu, ali niko zakũca na vrata i trgne me iz razmišljanja. »Grèš? upita me dida.« »Evo, neka složin robu iz bõrše u ormarũn i zavežen špigète na pãtikan«, odgovorĩn mu. Iz lãdnog hodnika san ušla u kužínu i upítala: »Je li čã òstãlo ili smo na baškotĩnu i čajú?« »Jemaš čã ti dúša želi. Nego, jesi li na trajèktu bž vidila onu Bèpotovu? Dũgũje mi šolde. Nakupõv-àla je u butígu svašta: kilõ cukra, tri štèrike, fũlmine, španjũlète za Bèpota i štikadènte, a kad je došla do blagãjne, vidila je da nĩ vazèla takujĩn.« »Nisan je vidila.« »I nemoj mřvit«, upòzõri me teta, »jučèr san isfregàla, a sutra moran i koltrĩne oprãt. Pogledaj sãmo kako su špõrke.« Nisãn puno izìla za večeru. Vazèla san fètu kruva i namãzala marmelãde. Posli san legla na otomãn jer drugdi nĩ bílo mista. Kušĩn i lancũni su vonjãli na lavãndu. Ujutro san išla u konõbu i vidila stãre karãfile, demejãne, bofilje. Karatili su bíli puni mastã. Prašnjavin púten san prošetala do vĩnograda, a vitar mi je dõni võnj zemjè. Zajedno s menon kã da se vesèlilo i sunce číje su se zrake lõmĩle na kapima jutarnje rosè. Nakon ugodne šètnje vrãtila san se doma. Obidvala san i počela sprèmat bagãje da ne okãsnin na vapõr. Zamàlo mi je ostã lápiš i libri koje san, kã uzoran studènt dõnila, ali ji nisan ni otvõrĩla. Na putu do põrta san trèfila barba Tõmu na tovãru, a stãra Kãte mi je činila drũstvo i sinjãla jednu mlãdu šinjorĩnu. »Jesi li vidila, obũkla se kã da su mãškare? Nisu dosta bračolèti, nego pũste kadĩnice, fjoçĩ i rečĩne, a tek kolũra vèšte – Gospe Isũkrstova!« zlàmenjala se starica. Bilo mi je lipo u njenom drũstvu, da mi se parĩlo da san za minũt stigla u põrat. Poslin štrapãca na trajèktu, u Splitu me dõčèkalo špõrko more i vonj benzĩne. Kad san došla doma, s ponĩstre san pogledala u daljinu i vidila Šoltu kako se kũpa u moru.«

(1987)

Informantica koja je pisala sljedeći sastav, potječe s čakavskoga otoka Šolte, dakle otoka koji je od davnih vremena bio povezan sa Splitom, to je i danas, životno i jezično, danas je to u prvom redu, s gledišta našega zanimanja zbog utjecaja Splita na jezik mladih naraštaja koji se, nakon osmogodišnjega nastavlja školovati u Splitu. U tome središtu poprima nove jezične navike (splitske poluča-

kavske), zatim studentski vernikular, književni standard, ponešto i germanizme, turcizme, anglicizme itd. Kao što smo već imali prilike vidjeti to su naši splitski studenti koji se služe trima jezičnim varijantama, triglosijom: 1) rodnim šoltanskim govorom (svoje mlađe generacije), zatim šoltanskim govorom (starije generacije, roditelja, inače starijih ljudi); 2) splitskim studentskim vernikularom svojega naraštaja; 3) književnim (standardnim), s raznim primjesama. Ni jedan od splitskih utjecaja ne prijeći informanticu da u rodnome mjestu (Grohotama) ne govori nepatvoreno svojim idiolektom, koji je uz neznatne devergencije, šoltanski govor.

a) *Stariji sloj*

Potvrđuje Hrastino zapažanje (1948),² osobito u prozodiji i leksiku, kako na govor otoka Šolte sve izrazitije djeluje govor Splita. To se najbolje vidi u nekim novijim leksemima i frazemima.

b) *Noviji sloj*

Bérba (jemätva); *otok* (škôj); *auto-tabanići* (na noge); *pošto* (iza kako, ka'); *sa Brača* (iz Brača); *nekako* (nikako); *kiša* (daž); *strâja* (strâha); *požurila* (makla, zatrkala); *srela* (srila); *ušla* (ulizla); *dolazin* (grên); *ositila* (ćutila); *kumpíra* (kumpírih); *da napraviš* (napravít, za napravít); *prije* (pri); *da raspakujen* (raspakat); *na jednoj staroj slici* (na jednu staru sliku); *u lipoj biloj vešti* (u lipu bilu veštu); *u svečanom veštiu* (u veštiu od fêšte); *oko* (kðlo, ðkolo); *sićan* (spomínjen); *otkucaje* (tūčë); *tu* (tôt ?); *patike* (tenisice); *ladnog* (studenega); *hodnika* (koridür-à); *na baškotinu i čajju* (na baškotin i čaj); *na trajektu* (na trajekt); *u butigi* (u butigu); *morán* (vajâ da...); *kruva* (kruha); *mošta* (mastà); *prašnjavin* (prašnjavin); *vinograda* (ograde, lôzja); *čije* (čihove, čigove); *kâpima* (kapjima); *zamalo* (deboto); *ji* (hi); *tek* (...); *njenom* (u njezino društvo, s njon); *stigla* (došla, arivala); *daljínu* (daleko).

Nakon napisana teksta studentica je bila zamoljena da označi koje lekseme redovito upotrebljava u razgovoru sa svojim društvom u Splitu. Navela je ove:

afanat se, arivat, bagaj, barba, baškotin, beštija, bokun, borša, bota-umiš, butiga, demejana, cukar, čakula (kao *čakula*), frigat, gre, kantun, karatil, katrida, koltrina (u Splitu *kontrina* i *koltrina*), konoba, kušin, kužina, isfregat, famija, feta, fjok, lancun, maškara, meštar, parit, ponistra, rećina (kao *rećina*), sinjat, šinjorina, šjalpa, šjor, škapulat se, šporko, špoža, šterika, štikadent, štrapac, štruca, takujin, tovar, vešta, zlamenat se.

Leksemi koje ne upotrebljavaju u Splitu, a kojima se služi u Grohotama, bili bi ovi:

avizat, botilja, bračolet, brž, dreto, fulmini (pl.), feramat, jur, kadinica, kamera, kolur, kurit, lapiš, libar, porat, ošervat se, ormarun, reloj, stopren, španjulet, škina, trefit, vapar, veštit, žmul.

Prema 47 sačuvanih riječi iz šoltanskoga govora, stoji 25 izraza koji se u Splitu eliminiraju, dakle mnogo veći broj ostaje u upotrebi i u Splitu, dok manji broj (25) u njezinu splitskom govoru otpada. Među tima koje se ispuštaju ima ne samo talijanizama nego i hrvatskih riječi, koje su karakteristične za srednjodalmatinske čakavske govore (a nekada su bili i za splitski govor!). Npr. *brž*, *jur*, *stopren*.

(Blato na Korčuli)

④

»Naresten odma dva centimetra kad odlučin za vikend poč doma u Blato. Tadar čapa veliko paričavanje mene i moju prijateljicu. U petak vapor gre na uru i po, a ujutro iman predavanja do jedanaest. Fizički ti dan san prisutna, ali psihički slabo. Još je malo solad u takujinu, taman za platit kartu za brod i kupit novinu. Po burse je libara, a pola robe i kozmetike.

Dušu san ispustila doč do broda su ovo teške burse. Na vaporu je sve kreato. Uspile smo se zbit u jedan kantun. Prvu uru samo smo se pozdravljali sa starim prijateljima i malo proćakulale. Pripovidamo fijabule i smijemo se od uha do uha. Došli smo navečer oko pet i kvarat u Vela Luku. Moja mat je došla s auton po nas dvi. Kako i obično ona usput mora obaviti s par posli: naliti auto benzine, kupiti spizu... Red za benzinu je jedan mali kilometar.

JA: Ala, ma homo doma, sutra ćeš se doč naliti.

MAT: Ma, ćerce, nema više u autu ni kapi juhe. Vaja čekat.

JA: Nisan ga danas ništa okusila, gladna san.

MAT: Na evo ti soldi. Hodi, kupi štogod.

(Skokla san do obližnje samoposluge, kupila škanjatu.)

JA: Mare, na, evo ti jedna feta, hrstaj.

(Mara i ja oštopile smo po škanjati, hrstamo u jednen duru i tako prikrivamo nervozu.)

MAT: Nego nudite!

JA: E, a potriba ti je, ala vazmi.

Hrstamo na veliko, pofrajale smo sve dok nismo došle na red. Napunila je auto i stratila toliko milijuni. Kasnije je spiza obričila još pet, šest milijuni.)

MAT: Ovo je za zaludit. Ja više neman ni kinte, a što san kupila?

MARA: Teta, ne žešćite se. Bit će još i gore.

JA: Ma uputi to auto i homo ća više, ispinjala san. Što variš za večeru?

MAT: Ima zeja, malo grude i lipe blitve.

JA: Mara, ostani na večeri.

MARA: E, mogla bi, hoću.

(Napokon smo došli doma.)

JA: Dobra večer, baba.

BABA: Dobra večer. Johi meni di ste dosad? Mislila san da se ni štogod dogodilo!

MAT: Nego ni, uvijek misliš na grubo.

BABA: A kako ste, dice moja? Dobro izgledate, malo ste blide, ali to ni novitad.

JA: Baba, jesi li naložila oganj? Zima je.

BABA: Jesan, hodi na komin i ogrij se. Sad ću jan nadvisit vapor za večeru.

MARA: Ma da je baren malo škanjate još do večere!

JA: Muči, muči, ali mi se otvori apetit.

MARA: Što ćemo večeras? Hoćemo li izać?

JA: A vajat će!

MARA: Kolo koje ure?

JA: Odma iza večere.

BABA: Ala za trpezu, gotova je večera. Odmah, jer neva da ostine. Mare, daj pijat, koliko ćeš?

MARA: A, navadite do korniža.

BABA: Ti, Kate?!

JA: Isto do korniža i žmul bevande. Ostijte terinu, pa ćemo se napit malo iz juhe.

JA: Večerali smo, najile se do pucanja.

MARA: Movi se! Homo se uredit, devet uri je.

JA: Johi meni, što me mučiš! Donesi robu i kozmetiku, ja se gren obuć u kamaru.

MARA: Di su mi bičve?

JA: Evo ti na.

MARA: A u smokve, iskidala san ih. Daj molin te druge.

JA: Evo, izvoli.

(Uru vrimena smo se obucale i šćonkale. Odućile smo poč prvo u disko. Tamo je bilo sve krcato, muzika nepodnošljivo bućna. Našli smo staru klapu, malo zaigrale, a onda išle u »Konobu« popit piće.)

JURE: Vi dvi, jeste li okrehle koji ispit?

JA: Ni jedan, sve smo sredile.

PETAR: E, da van je virovat, skupo bi vas plati.

MARA: Ala, ala dosta o skuli. Govorite što ima nova u mistu.

IVO: Sinoć smo bili na maškaranim tancima. Naplesali smo se. E, bile su dobre maškare. Neka ti Petar reće što je bilo. Jedna se vrtila oko njega.

PETAR: Mući, molim te. Bi je muški, ko bi reka da može imat onako lipe noge.

IVO: Mući, ne izvucaj se, ni ono bi muški!

PETAR: Pusti maškare, popij to i homo doma. Evo, ponoć je, a sutra vaja poč fatigat.

JURE: Malicijo jedna, uvijek se izmotavaš!

JA: Petre, što ih obadaš? Okolo tebe se vrtila maškara, a kolo njih?!

IVO: Na, nego ga ne braniš.

MARA: Dobro, red je da gremo doma, zaspalo mi se.

JA: Kùpimo tunje, hvala van na piću. Laku noć.

PETAR: Laku noć.

IVO i JURE: Vidimo se sutra. Dobra noć!

MARA: Kate, sad ćeš svratit u mene. Ja san još gladna.

JA: Ma kako da si znala da san i ja.

MARA: Čini veće korake, da ugledamo što prin frižider.

JA: Sve mi se čini da ćemo mi sredit zimmicu.

MARA: Ššš.. Na prste, moji spu. Ulizi u komin i zatvori vrata. Pogledaj ima sira i pancete.

JA: To je odlično, još samo prst pića.

Ponovo smo se najile, ostat ćemo šire nego daje.

MARA: Dobro, hoćemo li poč leć? Ja san u tebe ostala na večeri, sad ti u mene na spanje.

JA: A, ne može i ja san bila u tebe na večeri. Stoj mi dobro, gren ća, vidimo se sutra. Dobra noć.

MARA: Laku noć!«

(1989)

Informantica je iz Blata na Korčuli, pa je kao većina ovakvih, osnovnu školu učila u svom rodnom mjestu a srednju i fakultet nastavila u Splitu. I u njezinu se govoru očekuje, uz glavni substrat, utjecaj nanosa splitskoga govora, književnoga (standarda), te studentskoga vernakulara.

a) *Stariji sloj*

Sastavak je uglavnom pisan u blatačkom razgovornom jeziku mlađe i srednje generacije. Obiluje leksemima i frazemima: *doma*, *ćapa*, *paričavanje*, *vapor*, *solad*, *takujinu*, *burse*, *libara*, *kantun*, *proćakulale*, *fijabule*, *kvarat*, *mat*, *spizu*, *škanjatu*, *feta*, *hrstaj*, *oštropile*, *pofracjale*, *stratila*, *obričila*, *ispinjala*, *variš*, *grude*, *johi*, *novitad*, *vapor*, *trpezu*, *ostine*, *pijat*, *korniča*, *žmul*, *ostijte*, *terinu*, *movi se*, *homo*, *kamaru*, *obucale*, *ščonkale*, *okrehle*, *skuli*, *maškaranim*, *maškara*, *izvucaj se*, *fati-gat*, *malicijo*, *spu*, *ulizi*, *pancete*, *spanje*, *gren*.

Podcrtani su leksemi i frazemi koji su zajednički korčulanskomu (blatačkom) i splitskome.

RAZGOVOR S PRIJATELJICOM IZ SPLITA

(A = Split, B = Bol)

⑤

»A: Zdravo!

B: Zdravo ti si! Mislila sam da neš dōć.

A: Ma znaš, prepisivala sam gramatiku i zadubila se u nju, nisam ni gledala na sat. Da me mama nije posjetila ne bi ni došla.

B: A tako ti misliš o meni!

A: Ma nī samo to. Na stànici sam čekala bus pola ure. Jèdna trica je prošíšala, nī ni stala, a u drugoj gužva, dok su se svi potrpali, prošlo je deset minuta.

B: Ajde ne izvláč se, nī to nego si zaborávila da sam te zvala. Nego, sèd će stojíš nā noge. Če ćeš pit? Sok?

A: Može malo.

B: Imam kolače, jučer sam pravila, oćeš provàt?

A: Mogu komàdić, ali znaš da sam ovu sèdmicu na djèti.

B: Ti si uvik na djèti, ali kad vidiš hrānũ navāliš na njũ. Evo izvolte gospodjice!

A: Fala!

B: Zāšto Dārko nī došo s tobom? Pozvāla sam i njega. Kakò je on, nisān ga vidjela od nāše »brucošijade«?

A: Ima neke ispите pa uči. Reko je da će nalètiit jedan dan kad ùvāti vrímena.

B: Jesi počela čò učít?

A: A jésan ništo, učim prirodu i grāmàtiku. A ti?

B: Svega po mālo. Evo do sada sam učila predškolsku, onā mi je nājteža jer je ima puno, učim mālo i obranu. Ali u Snjèžane mi je knjiga iz obrane, pa ne mogu počét učít kako valjā, sōmo ponāvljam onò iz tēke.

A: Kako ti je knjiga dospila u Snjèžane? Nēš je već ni vidit.

B: I mēni se činí. Još u dvanaēsti misec je bila u mene po knjigu, ali jò nisōn bila doma nego Kāća i ona joj je dōla. Vidila son je par pūti na rivi i rekla joj da mi je donesè, ali znōš ti nju...

A: Znan, znan! Ja san joj još prošle godine posúdila neke tēke za ispите i još mi ih ni vrátila. A nema veze jer mi ne trebaju.

B: Tebi ne tribāju, ali da ti trībāju isto bi ti bilo. Eto vidiš meni obrana tríbo, a ona mi je nī donila. Mogla bi pōć od njè doma, jer se ona nikad nēće sitit da je donesè.

A: A misliš da ćeš je nać doma?

B: *I hope so.* Evo počela sam govōrit opet na èngleski.

A: Šta je vama sa engleskim? Je mōrate polágati ove godine?

B: Nisan bila kad je o tome govōrila, ali su mi rekli da moram polagat ove godine, ali samo za one koji oćedu četiri ili pet. Jo son mislila izōć tada, ustvari izāču ako ga uspijem sprēmít. Nikidan je u mēne bila Željāna pa smo mālo vježbale. Ne znon nī sōmā očũ sve to uspít naučit, jer smo cĩlu godinu šjètāle, a sada non se skupilo i ćapāla nos je mũka.

A: Bilo bi ti bolje kad bi mogla spremit èngleski i izać na prèdrok.

B: A ča ćeš ti?

A: Ne znan ni sama, òstāvila sam ga za deveti misec.

B: Ja nijēcũ ostavit puno za devēti. Ustvari, provàt ću da mi ne ostāne ništa.

- A: Ja ću morat pedagògiju, jer je ima puno. Nego što si rješila sa onom bajkom? Jesi našla štògod?
- B: Ma mūč, polūdila san. Moràt ću pòč do Danijèle, jer joj mama moždà može donīt.
- A: Ima li što novog doma? Čítala sam da su nešto asfaltírali po onome putu do Zlatnog rata.
- B: Nēcedu asfaltíràt, nego ćedu stavit brāčki kamen.
- A: Ala će bit dòbro. Nisi mi rekla šta je dōma s tvòjima?
- B: Sve po stārome. Māma ima puno poslā po kući, ne znam ni sama kako izlazi na kròj sa svim. Pāpè je svuda, ali ga ništò bolī nogā u zādnje vrīme.
- A: Što rādi Siniša?
- B: Poče je rādīt već misec dōn. *Bretanida* se otvorīla niki dōn ali su onī pri tega sredjivali. Jō mīslī da je govōrī da su bilīli zide i piturōvāli ograde. Ne znan ti jō baš točno, jer kad dōdjen doma, nīmam vrīmena s njim govorīt. Ali sad ti je njemu odlično, počēla je sezōnò, dolāze Švabīce, sad će on užīvāt. Znaš ga ti, kad dōdje lito, niko mu ne može stati na rijēp.
- A: Čuj, ima šta od onoga mog posla? Zbilja bi došla, ako mi Darko ode u Švicarsku. A možda će mi i otac nešto nać, iako sve ovisi o ispitima. Volila bi kad bi došla. Mogla bi naša kompa doć koji dan kod tebe da se malo iskupamo u čistom moru.
- B: Nema frke, znaš da vas uvik zovem. A ća se tīće poslā ne znan. Ne znan ni di ću ja rādīt ovò lito. U samoposlugu mi se već ne dā. Dodījalo mi je da me svi zezaju. Ma, vidit ću, do tada ima još vrīmena, a u najgoru ruku mogū opet u samoposlugu, jer ni tamo nī tāko loše samo se moraš pravīt lud i ne slušot svākoga.
- A: Šta sad gundaš, ti uživaš dole liti? A mi ovdi?
- B: To je. Kad se sitim vās, onda mi je lākše.
- A: Ajde mući, nemoj izazivat, sad je najvažnija škola. Triba učīt. Znaš koliko mi je došlo tri slike uokvīrīt? Miljūn i četīristuò. Onda smo išli priko rive do vídeo kluba po kazētu. Uzeli smo film »Top gun« i kad smo došli doma – gledali ga! Posli večēre sam čítāla marksizam, jer moram odgovōrīt na pitānja pa ćemo naprāviti skriptu. Oćeš da ti je dān da je fotokopīraš? Ali prvò je moramo naprāvīt, a to će bit mālo teže.
- A: Oću, baš ti fala. Kad ćemo dobit onu drugu skriptu?
- B: Koju? Iz Obrane?
- A: E, tu!
- B: Ne znan, sve mi se čini nikad. Žaklīna je dobila odgovore već u prošli četvrtāk, sad dok to ona istipka, pa dok se to fotokopīra pròć će još kojā sedmīca.
- A: Di je Žaklīna? Nisān je vidila imo dēst dōn.
- B: Čula san da je ništò angāžirana za pedagogijadu. Ona se uvik nigdi uplīće da ne mora ić na predavanje. Tako je bilo i u srednjoj, a se ne sīćaš?

- A: A sićan se, neću se uopće zamarat s njon.
- B: To ti je pametno. Kako ti brat i Sendi?
- A: Ma biži, zaljubljeni golubići. Non-stop prodaju one bombocine, pa se ja koji put uštekan.
- B: Ajde, debèla jednà, ne smíš ist te bombône. Ima ti puno kalôrija.
- A: Jeden sedan dan pa sam na djêti sedam dan. Znaš da sam počela íc na tečaj iz krojenja i šivanja?
- B: Od kad to?
- A: A od jučer. Vidiš kako sam glupa, prije kad nisam imala ništa za učít doma sam po cili dan linčarila, a sad kad imam ispite pun kufer onda sam se angažirala.
- B: I će ti se činĩ? Kako je na tečaju? Oćeš dōć do krāja, da znām kome ću se obrãitĩ za neštò sašit?
- A: A čuj, za prvi put ni loše. Učili smo kraj uske suknje, koja je ustvari temelj za sve druge suknje. Ali do kraja tečaja svaka će morat sašit dvi suknje, jednu košulju, jedne gaće, a ona koja bude imala volje će i puno više. Samo se ti obrati kompaniji Lejvis Štraus.
- B: Po tebi bi jã golã mogla hođit po pütũ. Znaš onũ: »Uzdam se use i u svoje kljuse!«.
- A: To ti je najpametnija ideja u posljednih pet godina.
- B: Kako znōš kad smo tēk tri godine skupa?
- A: One dvi sam zamislila.
- B: Baš ti fãlã. Tako ti misliš o meni! Nisãn se to nãdãla od tebe.
- A: Ajde, šta se idiš, znaš da se zezam!
- B: Ne znam, u laži ima uvijek pola istine.
- A: Pa i ne moraš virovat!
- B: Ma, virujen ti, ali čovik nĩ sigũran kad govōriš istinu, a kad lažeš.
- A: Koliko je uri?
- B: Pet i po.
- A: Asti, će smo se začakulale. Moram u Darka, rekla sam mu da ću doć oko šest urih.
- B: Di prišiš, imaš još vrimena.
- A: Ma kojega vrimena, dok se ja dogegan do njega proće ura a ne pola. Stvarno moram hođit.
- B: Ajde, Sanjo, bog. Pozdrãvi mi Dãrka!
- A: Oću fala. A sad bog.
- B: Bog, vidimo se sutra na obrani!
- A: Bog.

Razgovor s prijateljicom iz Bola u Bolu

B: Fâno!

A: Ej, Margi, kad si dôšla iz Splita?

B: Jučer popôdně.

A: Kad popodne?

B: U četiri ure, aûtobusom.

A: Kako te nisôn vidila, bila sam na rivi.

B: Išla sam odma doma, jer sam bila cila mokrâ i imala sam puno stvôri.

A: Če jè, če ima novega u Splitu?

B: A če bi bilo? Ništa, sve po običaju.

A: Če činíš?

B: A če bi činila sad pred ispite nego učila.

A: Je imoš puno ispitih?

B: Ma tâko, imon ih devet, ali srića nisu baš svi tijêški.

A: Kad su ti ispiti?

B: Prvi rok mi je u piêti misec, drugi u šestu, a imam i treći u devêti misec, ali pokušala bi se rješit u ova dva prva roka. Jer kad bi dala sve ispite u pèti i šestu misec, imâla bi cilo lito ispred sebe, ako ih ne dãn, cilo lito će mi propàst jer ću uvik mislit: »Ajme, u devêti misec imon još ispitih!«.

A: Mâjde, to ćeš ti sve rješit.

B: Kako ste vi svi u to uvjêreni, svi mi to govôridu. Nego, rec ti meni ça ti činíš? Púst skulu kvragu, bar kad sam doma da se mâlo opûstim, ali već ni doma ne mogû jer moram sad i doma učit.

A: Jô ti se dosadjijem. Evo pri par dôn son počêla rãdit na poštu po mi bar tâmo pasô pola dôna.

B: Opet si na pošti. Ko radi s tobom? Je rãdi Andjelko?

A: Ne rãdi. Još je na godišnji, ali će dôć drugu sedmicu. Sad rãdi Jûrè.

B: Rec mi di ideš navečer?

A: A di ću, idem obično u kino, pa ondâ malo u »Tavêrnu« ili u »Kâlu«. Ali ovî vikend će rãdit frãncuski klub pa ćemo pôć tamo. Oćeš hodit s nama večeràs?

B: Ne mogû. Ostât ću doma učit. Riješila san naučit cilu predškolsku pedagogiju ovî vikend.

A: Ajde, hõd s nâma, možeš učit drugu sedmicu.

B: Ne mogû, nemôj me ni zvat.

A: A, dobrò je. Ako hoćeš možeš.

B: Čula sam da ima dosta gosti po hotèlima.

A: Ima ih veće nego lâni u ovô vrîme. Znaš da je otvorèna *Elaphûsa* i *Bretànida*. Čula san da ih sutra još dolâzi.

- B: Sutra trība doć Žikà, onāj iz Saràjeva, a s njim dolàzi grupa od 200 tenisèrih.
- A: Znōn, reko mi je Sinīša. A di je Sinīša?
- B: Ne znan, nisān ga danās vidila, biće rādi. Vidila san ga jućer za večèru i od tada ga nisān vidila.
- A: A di grēš sada?
- B: Moram pōć do bibliotēke uzēt neke knjige.
- A: Kojē?
- B: Kad ti rećen ča ću uzēt počēt ćeš se smījāt. Mōram uzēt nikē bajke i fantāstične pričè za dicu.
- A: Pa to ti bar nī dosadno. Čekoj, pa to si čitāla u osnovnoj, a se ne sjećaš pa moraš ponovno.
- B: Čitāla sam jā to i u srednjoj, ali moram ponovo. Ne trāži svāki profesor isto.
- A: Grēn i jō pud tāmo. Moran pōć u tekstil ništō vidit.
- B: Ajde, grēmō. Čè čēš gledat u tekstil?
- A: Grēn vidit imo kojēga materijālā za sašit gāće.
- B: Bīla sam jō prošli vikend, nisu imali ništa, jedīno ako nīsū ovu sedmicu čō dobili.
- A: Rekla mi je tetā Mirjana u srīdu da su dobili ništō.
- B: Onda grēn i jō da vidin imo čō za sašit suknju.
- A: Ā čēš sašit suknju?
- B: Sašila bi jednū.
- A: Kakō ti je to dōšlo na pamet?
- B: Kakō to misliš?
- A: Po, ti nikad ne nosiš suknju.
- B: Moran i njū digōd obūć.
- A: Imoš prōv.
- B: Ko čē ti sašit gāće?
- A: Odnīla bi ih u teta Mīne, ako onā bude imāla vrīmena.
- B: Kakvē bi sašila?
- A: Jednē klāsične sa dvi pjēte ispid.
- B: To ti je nōjpametnije jer ih uvik možeš nosīt i svuda u njima pōć. Čuješ, Fāno di su ovī nāši? Nīsōn nikoga vidila.
- A: Kojī nāši?
- B: Ma onī ča su išli s nāmin u skulu.
- A: Jedīno smo jō, Marīna i Jērkica ostāli u Bolū.
- B: A di je Suzāna?
- A: Suzi je kod babe u Duīlovu.

B: Čè činī tāmo?

A: Baba joj ima plantāžu karanfilih, pa joj onà mǎlo pomòže.

B: A če jè s Jèrkicom?

A: Po obiçaju, ko mláda mǎma.-

B: Onà je onò rođila sīna, jè?

A: E!

B: Di je Marīna?

A: Po Bolù je, šèto i onà.

B: A nī počela rǎđit?

A: Nī još, čeko da je pozovù.

B: Blago se vǎmin, niko ništa ne činī.

A: Kakò ništa ne činīmò, jo son jučèr bila cīli don u pošti.

B: Jučèr jesī, ali si zatò cīlu zimu šijètǎla.

A: Jè još kò jučèr došo?

B: Došla je Marīna i Merlīn.

A: Je se Merlīn priseřila?

B: Jè, sada stojī blīzù nòs. Bīla san u četvrtǎk pridvečer malo u njè vidit kakò joj je.

A: I kakò joj je?

B: Līpo. Stan je velik i līpo urèdjen.

A: Je onà sòmǎ tāmo?

B: Nī, s njòn stojī i gazda.

A: Jè joj dobar?

B: Ti čovik je iz Bolǎ, po je većeje u Bolù nego u Splitu.

A: Ondà je Mèrlo većeje sòmǎ nego s njīm.

B: E, odlično joj je.

A: Če jè sa Marīnon?

B: Reklǎ son ti veç da je dòšla jučèr.

A: Čè imo novega s njòn? To ti boje znòš, ti je vidiš u Splitu.

B: Ma, malo ti je jò vidin. Vidin jo sòmo na predǎvanjima.

A: A ne sedītè skupa na predǎvanjima?

B: Ona sede sa ovīma svojīma s rǎzredne, a jò sedem s mořīma.

A: Ipak se vidite.

B: Vidimo se priko pauze, proçakulòmo.

A: Ondà hòćeš hođit u tekstīl?

B: Ne znon ni sòmǎ, kořiko je ũrih?

A: Dèst manje deset.

B: Ajmë, moram u bibliòteku jer će Ljubica sad nà marëndu.

A: Ma hòd s menon sòmo pet minùtih.

B: Di pet minùti! Kad ti ideš, ti ne izòdješ za uru.

A: Hod vidit ćeš mi tu robu.

B: Ajde, ajde minùtu.

A: Stvârno si dobrò rekla da nîsù ništa dobili.

B: Eto vidiš, hòmo cà.

A: Oćeš posli biblioteke hođit odma doma?

B: Oću.

A: Ondà ću hođit s tobom, po ćemo zàjedno doma.

B: Ajde hod.«

(1987)

Razgovor u vernakularu se vodi između dvije studentice, obje studiraju u splitskom Filozofskom fakultetu, jedna je iz Bola (B), u Bolu je učila osnovnu školu, roditelji su iz Bola, tamo nastanjeni, ona tamo često boravi. Riječ je dakle o slučaju triglosije. Druga je iz Splita, pa njezin slučaj nije zanimljiv. U drugom dijelu razgovora obje su sugovornice iz Bola.

a) *Stariji sloj*

Prilično dobro je sačuvan, dakako na razini mlađega naraštaja. Njezinu vernikularu ima malo divergencija, gotovo nema utjecaja standardima hrvatskoga, nema ni govornoga splitskoga, a malo ima i žargona. Tako je općenito u svim jezičnim razinama, pa tako i leksemsko-frazemskoj.

b) *Noviji sloj*

(Ovdje ćemo navesti divergencije također i na nekim gramatičkim razinama):

ajde (ala, ajde; pot utjecajem Splita); *kolače* (slakêga, pàšte; pot utjecajem splitskoga, a taj opet pod utjecajem štokavskoga); *pravila* (činila, pekla; utjecaj standarda); *gospodjice* (šinjorîna, gospojice; standard, ovdje je možda radi stilske obilježenosti); *zašto* (zòč; standard, ili splitski); *vidjela* (vidila; sam (sôn; inače, često); *valja* (vajò; standard); *knjigu* (lîbra; standard); *par* (nikolîko; standard u krivoj upotrebi); *na rîvi* (na rîvu; standardna sintaktička upotreba); *sitit* (spomēnì(t) se); *ustvari* (zapràvo, za pràvo reć; standard); *spremit* (spràvit; standard); *morat ću* (vajà'će mi, tokà' će me; standard); *možda* (bàrž; standard); *može* (mòre, mòge; standard); *brački* (!) (bròški; standard); *sredjivali* (rēđili, uredjivàli; standard); *točno* (!) (pràvo, jùšto; standard); *odlično* (izvanrēdno; standard); *sezona* (štajūn; standard); *frke* (stròha; splitski vernakular); *zezaju* (svi mi se rŭgodu; splitski vernakular); *loše* (slàbo); *moraš se praviti lud* (vajò se činìt lud; standard); *slušot* (obadòvât; standard);

što (čē; standard); *onaj* (onî; standard); *svidja* (nī mi drôg, ne komodô me; standard); *snimljeni* (!?! standard); *avioni* (rëoplani; standard); *uopće* (nīkako, pōništa; standard); *muzika* (mūžika; standard); *jasno* (?; standard); *uokvirīt* (stāvīt u švāžu; standard); *išli* (hođili; standard); *sedmica* (šetemōna, sedmica; standard); *angažirana* (?; standard); *da ne mora ic* (za ne hođit; standard); *u srednjoj* (u srēdnju; standard); *sićaš* (spomīnješ; standard); *nešto* (ništô; standard); *pokušala* (provēla; standard); *riješit(i)* (oslobodit se, deliberāt se; standard); *ispred* (ispri'; standard); *uvjereni* (vīrujete; standard); *opustim* (opočinen, odāhnen,...; standard); *na pošti* (na pōštu; standard); *ideš* (grēš, grijēš; standard); *riješila* (*sam*) (odlūčila san; standard); *onaj* (onî; standard); *u osnovnoj* (u osnovnu; standard); *sjećaš* (spomīnješ; standard); *ponovno* (jēpe, jēpet, jēpeta; standard); *u srednjoj* (u srēdnju; standard); *da vidin* (vidit, za vidit; standardna konstrukcija, sintakt.); *suknja* (kōtula; standard); *klasične* (standardni leksik); *babe* (nōne; splitski govor pozna lekseme b ā b a i n ó n e, prvi je prevladavao u težačkom, drugi u građanskom sloju); *plantažu* (-; tuđica iz standarda); *pozovu* (pozovēđu; standard); *blago se* (blōženā ona; standard); *u pošti* (u poštu; standardna sintaktička konstrukcija); *gazda* (gospodōr; standard); *ipak* (isto, standard); *stvarno* (dobrô govōriš, jēmoš prōv; standard).

Za fonem ē već je Hraste opazio »da ima diftonšku prirodu opet u Bolu i nešto manje u Gornjem Humcu...: *mīeso*, *žīensko*, *pīet*, *šīest*.«³ U ovome tekstu on se katkada javlja, pa ga informantica čuje i bilježi ovako: *šjētāle*, *nijēču*, *rijēp*, *tijēški*, *piēti*, *šijētalā*. Drugi put iste riječi piše kao da nisu izgovorene diftonški, pa se koleba i u izgovoru i u pismu.

(Split)

⑥

»Simona naglo promijenila svoju odluku i odlučila poći na izlet. Odlučila je barem jednom u životu uraditi nešto onako kako želi, bez osvrtanja na nečija upozorenja ma koliko ona bila značajna. Nedugo zatim nas tri uputile smo se Jadranskom magistralom. Na ramenu sam nosila kazetofon iz kojeg je svirala muzika dajući ritam našem hodu. Obzirom na ljetno doba magistrala je bila puna automobila iz kojih su ljudi sa čuđenjem promatrali nas tri. Vremenom je sunce postajalo sve jače i svaki slijedeći metar sve teži, te smo odlučile stopirati.

»Nela ajde digni palac, možda koji padne na tvoj šarm pa stane« – umorno je govorila Simona proklinjući u sebi onaj trenutak kada se odlučila na tako nešto. Tenisice na našim nogama gotovo su se užarile, a cilj je bio daleko.

»Jē ti bāza, baš će meni neko stāt, evo sve trče, kako da nē. Ti mi se javi, uvik znaš govōrit, āj ti da te vidin.«

Simona nije imala izbora, znala je da će samo izgubiti vrijeme ako je bude pokušala ubiditi. Automobili su prolazili, poneki zasvirali, ali ni jedan da stane. U jednom trenutku pored nas projuri crveni *jaquar* strane registracije. Očarana

spustim kazetofon sa ramena i okrećući se ka prijateljicama uzbuđeno počnem: »To ja zovem kolicima! U brale, jesi ga ubrala, zamisli mene na tin sicevima...«

Vjerojatno bih nastavila sa svojim oduševljenjem da nisam ugledala Simonin užasnuti pogled koji je odlazio negdje za mojim leđima. Polako sam se okretala spuštajući i rusak na vrući asfalt. Crveni »jaguar« je velikom brzinom pretjecao kolonu automobila ne znajući da mu se iza slijedeće okuke približava ogromna hladnjača. Simona i Nela su rukama pokrile oči dok sam ja polako ubrzavala korake, gotovo trčala. Kroz glavu su mi prolazile slike: krv, slomljena slika ljudskih života... Crveni jaguar je u tom času dolazio do krivine. Začula se škripa kočnica, strahoviti udarac i crveni automobil je proletio, rušeći ogradu magistrale, u pravilju prema moru. U jednom trenutku sam zastala, gotovo osjetivši udarac, da bih već u slijedećem trenutku nastavila trčati. U brzini sam ugledala dvije ljudske siluete koje su ispadale iz automobila i nastavljale se kotrljati niz strminu. Od mjesta nesreće me dijelilo oko dvjesto metara. Ubrzani tempo učinio je moje lice potpuno mokrim od znoja, ali nisam se predavala. Nisam se osvrtala, ništa nisam čula, samo su mi u ušima grmili zvuci sudara, škripa kočnica i pred očima mi se kotrljala dva ljudska lika. Simona je trčala za mnom, dok je Nela sa stvarima ubrzano hodala za nama. Došavši do mjesta nesreće progurala sam se kroz grupu ljudi koji su se tiskali uz ogradu ne poduzimajući ništa. Gledali su niz strminu u mali crveni automobil kojeg je prekrivalo more.

»Pa šta čekate! Neka neko pozove hitnu pomoć! Daj brže, brzo po miliciju!« – viknula sam.

»E moja ćerce, ne treba njima više brzina. Brzina ih je odvela u smrt, a iz nje nema vraćanja« – odgovorio je jedan muškarac srednjih godina.

»Ma šta, pa oni nisu u autu. Ispali su dok se auto prevrćalo, pa morali ste vidit!«

Ništa mi više nije bilo jasno. Pitala sam se zašto ovi ljudi samo stoje. Moja nagađanja su prekinule Simona i Nela i u tom trenutku sam shvatila da više nemamo što čekati. Polako sam se počela spuštati niz strminu, ili bolje reći, kotrljati se. Nije me bilo briga ni za bijele hlače, ni za tenisice. Kroz misli mi je samo prolazilo: požuri, treba im pomoći. Simona je pošla za mnom, dok je Nela nagovarala jednog mladog vozača da ode po pomoć u najbliže mjesto. Polako sam se spuštala niz padinu, očajničkim pogledom tražeći vozača i njegovog saputnika u crvenom jaguaru. Ugledala sam ih na stijenama koje su bile sasvim blizu mora. Nastavila sam se brže kretati, padajući i ponovno se dižući na noge. Koljena su mi bila sasvim krvava, ali sve to nije bilo važno naspram onoga što sam trebala učiniti.

Znala sam da svaka sekunda može biti dragocjena i zato sam žurila. Za par trenutaka, možda je trajalo i kraće, dokotrljala sam se do prve osobe. Bila je to djevojka, u crnim hlačama, poderanim i prašnjavim. Noga joj je bila u neprirodnom položaju, plava kosa na mjestima slijepljena krvlju, ali je disala, jecala je. Pokušala sam je dozvati, ali uzaludno. Borila se sa jecajima koji su joj prekidali dah. Ona pokuša maknuti nogom, ali ne uspije zbog velike boli koju je prouzrokovao taj

pokret. Ostavila sam je jer sam bila sigurna da joj kičma nije povrijeđena, te sam otišla do druge osobe. Bio je to muškarac do kojeg je već bila stigla Simona i provjerila stanje u kom se nalazio. Bio je teže povrijeđen: ruka i noga su mu bile slomljene, isprekidano je disao tako da smo pretpostavljale da postoje i unutrašnji lomovi. Namjestile smo se udobnije i tada ugledale kola hitne pomoći koja su se zaustavila na cesti. Pomogle smo prenijeti ozlijeđene na nosila i smjestiti ih u kola hitne pomoći. Zajedno sa njima pošle smo u Klinički bolnički centar u Split. Sjedila sam do povrijeđene djevojke u jednim kolima, a Simona do muškarca u drugim. Na pola puta do bolnice djevojka je počela micati usnama pokušavajući mi nešto reći. Nisam je mogla razumjeti, te sam je uhvatila za ruku šapćući riječi utjehe. Znala sam da moje prljavo lice i raščupana kosa ne ulijevaju povjerenje, ali sam pogledom i osmijehom nastojala ohrabriti nesretnu djevojku. Po njenim kasnijim riječima zaključila sam da je Engleskinja, da me pita o svom saputniku, ali bojeći se mogućeg šoka nisam joj mogla ništa reći. Brzo smo stigli do Bolnice i kada su je prenijeli na bolnička nosila, širom je otvorila oči i gledajući me šapnula: »Don't leave me, please...«

Razumjela sam je. Prvi put u životu sam nekome doista bila potrebna. Prvi put u životu nisam smjela iznevjeriti nečije povjerenje. Lagano sam joj klimnula glavom, a najveća nagrada koju sam u tom trenutku mogla dobiti bio je njen osmijeh, neposredno prije nego je utonula u san. Znale smo da treba biti izvršen detaljan liječnički pregled, ali nam se svaka minuta činila kao vječnost. Dolazak Nele sa inspektorima i postavljanje pitanja činili su mi se kao san. Saznala sam da se djevojka zove Jane Calbot, a muškarac Patrick Brown. Bili su dvadesetogodišnjaci i tada mi se njihova sudbina učinila još neizvjesnijom. Što će biti s njima? Kroz glavu su mi se ponovno vraćale one grozne slike, ali dolazak liječnika potpuno me osvijestio. Pored svih stvari koje je nabrojio, najvažnija je bila da će sve biti u redu, nakon dužeg liječenja. Još jednom sam ih pogledala kroz staklo sobe za intenzivnu njegu. Niz obraze su mi se sada kotrljale suze radosnice.«

(1989)

Informantica (studentica) je Splitska, piše standardnim jezikom, uz nešto leksika i frazema u vernakularu, koji dolazi do izražaja ponajviše u dijalogu.

b) *Noviji sloj*

padne... na (vernakular, odomaćen u Splitu, osobito među mladima); *tenisice* (-ice upućuje na zagrebačku provenijenciju, oblik odomaćen u Splitu, u novije vrijeme); *bāza* (vernakular, odomaćen u Splitu, osobito u mladima, primljen iz unutrašnjosti, iz štokavskih krajeva, iz većih gradova; vjerojatno turskoga porijekla); *ubijediti* (iz srpskoga standarda, pa ijekaviziran, umj. *uvjeriti*); *brale* (iz splitskoga vernakulara, nema nikakve veze ni sa starim splitskim govorom, ni sa hrvatskim jezikom, a vernakular mladih je stigao u novije vrijeme iz beogradskoga vernakulara (govora), vjerojatno putem studenata ili medija); *kolica* (automobil, vernakular); *ubrala* (ubrati, vernakular, vrlo prošireno u splitskom studentskom

i općenito mladenačkom); *sicevima* (sic, sicevi, sjedala u automobilu, zagrebački germanizam, proširen u Splitu); *rusak*, *asvalt* (umj. ruksak, asfalt – vrlo proširena pogreška u splitskom govoru); *grmili* (utjecaj splitskoga ili općenito ikavskoga govora); *čerce* (ikavski govor, splitski ili iz okolice Splita); *šta* (danas uobičajeno u splitskom govoru); *prevračelo* (splitski govor); *vidit* (isto); *intenzivnu* (vrlo česta pogreška u splitskom govoru i pisanju).

(Split)

⑦

»Kao što je i bilo za očekivati, ni na sastanku omladinske organizacije tema vezana za 8. mart nije mogla biti zaobiđena. Dat je prijedlog koji mi se učinio veoma prikladnim: predloženo je da odemo u posjetu majkama palih boraca i uručimo im cvijeće, kao mali znak pažnje.

Izabrane smo ja i prijateljica da obavimo ovaj zadatak.

Jedva smo pronašli prvu adresu. Bila je to jedna od onih uskih uličica, tako neuglednih i prljavih da se čovjek mora osjetiti nelagodno. Žurno sam pokucala, želeći odagnati taj osjećaj.

Začuli smo kašljanje i potom su se vrata samo malo odškrinula; vidjeli smo staricu koja nas je sumnjičavo promatrala, spremna da svaki čas zalupi vrata.

Ja sam istupila prva: »Dobar dan, mi smo došli da Vas posjetimo kao predstavnicima Kemijske škole, i da Vam čestitamo 8. mart.«

Pružila sam joj karanfile, uz osmijeh...

Stara nas je samo šutke gledala i vidjelo se da je zbunjena.

Kad je konačno progovorila, bilo je to samo: »A, dico moja...«

Malo se odmaknula, i mi smo ušle unutra. Zrak je bio ustajao, a ta sobica u kojoj je starica živjela toliko neuredna i prljava da je to neopisivo. Rekla nam je: »A, sidite dico. Evo, taman sam obidvala...«

Gledala sam gdje bih mogla sjesti, trudeći se da sakrijem izraz gadljivosti. Cijeli namještaj se sastojao od jednog klimavog stolića i stolice, trosjeda presvučenog nekom zamašćenom dekom i jednog starinskog špahera. Na stolu je bio neki lončić sa malo mlake vode (bar je meni tako izgledalo) po kojoj su plivali komadići povrća ili nečeg sličnog...

Nisam mogla izdržati, bila sam radoznala i pritom nepromišljena. Pitala sam je: »A tete, šta ste to kuvali?«

Stara se nečkala: »Ma, ča me to pitaš? Skuvala sam malo govede juve.«

Opet ne razmišljajući, pitala sam je: »A kako ste napravili ovu juvu?«

Stara je pognula glavu i zamukla. Tek tada sam shvatila koliko sam pogriješila i nije me više zanimao odgovor, jer sam ga znala... Glasom, koji je odavao plač rekla je: »Od bokun koščic san je napravila, od koščic...«

Slijedećih deset minuta vladala je nesnosna tišina.

Odjedanput je stara počela: »O Bože, ča si mi to učini? Oli sam to ja jedna zaslužila! Ma, ča si mi vazea moga sina, moga Ivota! On mene ne bi pustia, bidnu da se vako patim, da vako živin kâ beštija, a ne kâ čovik! Ko će sad meni bidnoj skuvat ništo teplo i poč u spizu? Ivo moj, sine moj, ma di si ti majci svojoj...«

Bile smo zbunjene i sasvim zatečene ovim što smo vidjele i čule, a njoj povrijeđene stare rane. Grozničavo sam razmišljala kako da popravim stvar, ali u mojoj glavi je vladala jeziva zbrka i bila sam nemoćna. Stara nam se obratila, kao da nas želi uvjeriti u to što govori: »On bi majku svoju pazia i čuva, ne bi on ovo dopustia, ne bi on... Virujte mi, ne bi on dopustia da se ja moram sramit isprid svita kad mi u kuću dođe.«

Moja prijateljica Tatjana se prva snašla – prišla joj je, zagrlila je i rekla: »Ajde, tete smirite se; sve će biti dobro – dolazit ćemo mi vama i sve ćemo vam sredit.«

Stara se pokušala nasmiješiti: »Neka vas, dico moja, niste vi ništa krivi. Fala vam, ali ne morete vi meni pomoć. Meni triba moj sin, moj Ivo, a kad ga nima nek i mene dragi Bog uzme...«

Tatjana je i dalje pokušavala smiriti, ali to su bile prazne riječi i starica je to znala. Zadnji put nam se obratila: »Ala dico, pojte ća doma. Ne tribaju meni vaši garifuli, ja bi tila moga Ivota pa da on majci svojoj čestita praznik i spremi za obid bar pravu govedu juvu sa bokun lešega mesa...«

Opet se zanjela i nije nas više ni opažala. Mi joj više stvarno nismo imale što reći, a njoj nije bilo ni stalo do naših riječi. Otišle smo, a na stolu su ostali crveni karanfili.

Ja i Tatjana smo neko vrijeme išli šutke kroz gradsku gužvu, sređujući dojmove – svaka za sebe. Ovdje, u gradu je bila sasvim drukčija atmosfera: sunce, gužva, nasmijana lica...

Odlučile smo da otiđemo u još jednu posjetu.

Kad smo pronašle ulicu, bile smo suočene sa istom slikom kao i maloprije: ulica je bila isto toliko neugledna i odbojna kao i prethodna. Činilo mi se kao da je ova ulica bila svijet za sebe. Bila je sumorna i neobično tiha; tu nije dopiralo sunce i nije se čula dječja graja, jedan pas lotalica je neprijateljski režao na nas... Pokucali smo. Kada su se vrata otvorila, ugledali smo pogrbljenu staricu čije se oči uopće nisu vidjele od debelih stakala naočala koje su bile veoma nespretno slijepijene i labavo joj stajale na nosu. Sada je prva govorila Tatjana. Pristojno je pozdravila i predstavila se, ali je starica neljubazno prekinula: »Šta hoćete?« Zbunile smo se, i za trenutak ustuknule zbog takvog dočeka.

Tatjana je nespretno rekla: »Pa, ovaj... željeli smo Vam čestitati 8. mart – Majčin dan. Molim Vas primite ovo cvijeće...«

Starica je planula: »Majčin dan! Odakle vam pravo da me sićate na to da sam bila majka! O Gospe moja... Mate moj, dite moje, je l' ti vidiš ovo?! Nose mi cviče, crvene garifule. Ne triba meni cviče, već pristojan penšjun da mogu živit kâ čovik!«

Osjetila sam potrebu da nešto kažem: »Ajme, bako, nemojte tako. Oprostite ako smo Vas uznemirili, nismo stvarno ništa loše mislile. Mi nismo znale, vjerujte, nismo...«

Međutim, stara je bila puna gorčine i nije se dala zaustaviti: »Meni treba za kruv i mliko, i za platiti letriku. Ne tribaju meni vaši garifuli jedan dan u godini! Već puste godine slušam uvik istu pismu, navikli ste govore držat i trumbetat. Ništa Vam ja više ne virujem!«

Bila je napuštena i ogorčena... Na nama je iskalila sav jad što se skupio u njoj u toku ovih godina samoće i siromaštva.

Vikala je na nas: »A ča mislite, da san ja stara mona koju još treba i vridat! Nije dosta ča san ostala bez moga sina, moga Mate, već ste me ostavili bidnu u siromaštvu da skapavam. Ostavili ste me sa lažnim obećanjima, samu... Ajte mi ča s očiju i nosite te garifule. Meni oni ne trebaju!«

Bacila nam je karanfile u lice i zalupila vrata.

Ti lijepi cvjetovi, crveni karanfili ne pristaju u male i mračne sobice, već u velike i svjetle kakve vjerojatno imaju sve one žene i majke koje večeras slave svoj praznik u porodičnom krugu ili u nekom od ekskluzivnih restorana.

Posljednji, slomljeni karanfil u mojoj ruci sramio se svojom crvenom bojom...«

(1987)

Zgoda što su je doživjele dvije splitske studentice opisuje jedna od njih u standardnom jeziku, osim dijaloza koji je u vernakularu.

b) *Noviji sloj*

taman (nobičan je taj izraz, turcizam, pogotovu u vernakularu starice Splitske, prije bi se očekivalo: *j ũ š t o , o v ĩ č a s , a p ê n a*); *dekom* (pokrivačem); *Īvota* (taj genitivni oblik pokazuje da je riječ o starici koja je otočanka, u splitskom govoru toga nema); druga je starica izvorno Splitska, to kazuje njezin govor, vernakular: *miješa š t a i č a*; *nose* (umj. *n o s u*, ili *n o s i d u*); *slušam* (umj. *slušan*); *trumbétât* (umj. *trunbetat*); *virujem* (umj. *virujen*); *nije* (umj. *nĳ*, *nĳ*); *skapavam* (umj. *krepājen*); *trebaju* (umj. *trĳbaju*).

(Šibenik)

⑧

»Prije par godina naš, šibenski Centar za kulturu organizira je izlete u Split na operu. Skupila bi se cila grupa jubitelja opere i autobusom bi krenili za Split. I moja mater, u najboljoj namjeri, nagovori i mene da idjen s njom. Dava se Verdijev Krabuljni ples. Sve je počelo lipo. Onu uru i po vožnje u autobusu je bilo veselo uz bonbone, čakule i pismu. U Split smo došli dvi ure prije prestave,

pa smo se mi ženske rastrčale po butigama kâ da smo došle iz Tunguzije, pa ne smimo ni jednu butigu priskočit. Tribalo nas je slikat sa svin paketima, kad smo se skupili ispred autobusa kvarat od ure prije početka. Na kraju smo ipak ušli u teatar i smistili se. Mater i ja bile smo u loži blizu pozornice, pa smo imale dobar uvid u scenu i orkestar.

Odma mi se učinilo da oni u orkestru nisu puno zainteresirani za nastup jer su se vukli kâ krepani dok su se namištali i slagali partiture.

– Čerce moja, kako neće biti bez voje, kad su plaćeni još gore nego mi, prosvjetni radnici – reče moja mater puna saučešća za jadne muzičare.

Ja san mučala i mislila da to nije tako strašno i da prestava ipak neće biti loša. Zatim se svitlo ugasilo i digla se zavjesa. Počea je prvi čin. U sali za audijencije očekuje se dolazak novog guvernera Rikarda. Najavljuje ga paž Oskar. Paža je pivala neka cura od metar i po i 80 kila žive vage. Poprsje joj je bilo tako da su botuni na prsima paževe monture bili spremni za paljbu. Da je koji popustija, sigurno bi nekome izbija oko. Ni pozadina joj nije bila manje monumentalna. Paževe plave atlasne gaće jedva su izdržavale po šavovima, dok je paž kokošjim koracima trčkara po pozornici u neuspilom pokušaju da to bude lepršavo skakutanje.

Orkestar je svira kâ za sindikalnu predstavu, šta je i bila, samo su otaljivali posal, bez imalo rišpeta za jadnog Verdija, koji se sigurno okrića u grobu. A tek pivači! Jedan je ima neku sporednu kratku ariju i kad je svršija pivat, glasno je kihinja. Mora da je na pozornici bija veliki propuh. U publici je nasta opći cerek. Onda je na scenu stupila glavna junakinja. Tribala je bit lipa mlada žena, zaljubljena u guvernera, a ne u svog muža. Nažalost, i najbujnija mašta je nemoćna kad umisto onog šta očekuje ugleda bure sala na dvi noge. Provajte zamislit scenu kad ona moli svog ljubomornog muža da joj, prije nego je ubije, dozvoli da vidi malog sina. Ona teatralno, u očaju pada na kolina, pa se oće dignit i onda ne može, što zbog kila, šta zbog toga što joj se vešta zakačila za brukvu na pozornici. Polu klečeći, polu stojeći, ona piva i gestikulira jednon rukon, dok drugon nervožasto poteže veštu ne bi li je otkaçila s brukve. Za vrime te scene mater i ja smo se tako smijale, da su nan sve suze vrcale, a i oni u susjednoj loži su se privijali od smija. Ali to nije bilo sve. U slijedećoj sceni njen muž minja odluku gledajući u guvernerovu sliku. Duboko razočaran svojim vladaron odluči ubit njega, a ne nju, nevirnicu, i skida njegovu sliku sa zida, te je žestoko itne na pod. Kako je slika tresnila o pod, oni u orkestru koji su bili svršili svoju dionicu i kunjali na katrigama, prenilu su se i poskočili, a jedan šta je zaspas, bome je čak i pâ s katrige. Bija je to neopisiv urnebes, a oni u parteru nisu svaćali šta se događa. Onda je slidila pauza, koja nan je dobro došla da teke dođemo k sebi i da se raskurpetamo. Kad smo se vratili na misto bila san super raspoložena i samo san tepila šta će se dalje dešavat. Ponovo su se pogasila sva svitla i cila publika je u mraku i tišini čekala da se prestava nastavi. Kako je taj mrak potraja više od dvi minute, a ništa se nije događalo, judi su počeli šuškat i šapćat. Onda je neko u orkestru, kad smo se tomu najmanje nadali, dramatično opalija činelimas da se čulo nadaleko i svi u gledalištu su se prenilu i skočili kâ ubodeñi. Opet se upalilo svitlo pa smo mogli vidit inšempjane face u parteru.

Poslin je niko vrime sve išlo skoro normalno, a onda je nakon kratke dionice, šta je jedan iz orkestra odsvira solo na trubi, stiga neočekivani odgovor iz gledališta. Jedan gledalac u parteru ispuva je nos svon snagon u tonalitetu trube.

Nakon toga nastalo je opće veselje, opera se pritvorila u svoju karikaturu, a mene je od smija zabolija drob. Tako je u vedrin notama i vedron raspoloženju doša kraj. Posli, u autobusu, bilo je štofa za pričat i smijat se sve do Šibenika. Za utjehu jubitejima opernih arija u »bel cantu« šofer je metnija kazetu, pa bi povremeno s kojeg sjedišta zatreperija po koji tanki, visoki »C«.

Bila je to najsmišnjija i najzabavnija izvedba opere koju san dosad vidila i još mi je drago šta san to doživila.

(1987)

Šibenka rodnom, odgojem, te vezana uz svoj grad i boravkom i roditeljima, studentica splitskoga Filozofskoga fakulteta ispričala je posjet splitskome kazalištu, opernoj predstavi, u društvu s majkom. Tekstu je podloga šibenski govor, donekle kombiniran standardnim jezikom te vernakularom. Zanimaju nas u prvom redu riječnik i frazeologija, ponešto i ostale jezične razine:

jubitelja (hibrid: ili ljubitelja ili jubiteja); *cerek* (ne ide u šibenski govor, vernakular, novi žargonizam u mladih ljudi); *bure* (čak. nije bure nego bačva, karatil; *zakačila* je (čak. se kaže zadila; *zakačila* je iz štok. standarda); *poluklečeći*, *polustojeći* (čak. bi bilo napol klečeć, napol stojeć); *ne bi li je* (čak. kako bi je); *susjednoj* (čak. do nas); *urnebes* (čak. šušur, i sl.); *teke* (tuđica, turcizam u šibenskom govoru; znači samo, čim, tur. teke, tek); *super* (izraz iz novoga žargona, vrlo čest u splitskom vernakularu); *tepit* (šiben. riječ: nestrpljivo očekivati, iščekivati); *štofa* (noviji izraz, starije bi bilo materijala).

(Imotski – Split)

⑨

1. Majo?

2. aaa....

1. Oćemo li sutra ić u Lava?

2. Ne znan. Ovisi o Tonču, ako nas bude tija vodit. Tríbalo bi ga podmitit. Najbolje bi bilo da ti ispečeš čupavce.

1. Neću, oni su mi suviše jednostavni. Dobila san jedan novi recept pa ću ga isprobat, da vidin kakav je.

2. Ajme, majko, kad se sitin onih pusti, lípi i veliki kolača iz Budimpešte, dode mi da zaplačem nad ovin iz *Bobisa*, koji nisu ni sjena onima. Još sanjam onaj kolač od ananasa. Prvo malo tista, pa puno kreme od ananasa, pa šlag, a onda

ono najdivnije žele od ananasa. Koje li divote! Da mi se najist oni kolača, pa umrīt. Ali šta ćeš, ne more čovik imat sve ono šta bi tija.

1. Pogotovo ne danas na ovu skupoću. Evo, neki dan gledan jednu majicu. Ništa posebno, bila, tanka, taman sad za proliće i ja baš mislin kako ću je kupiti, ako ne bude skupa, kad ti jedna došla i pita koliko košta. Šta ti misliš koliko? Nećeš mi virovat, punih trideset milja. Ja san ti se prosto šlagirala.
2. E, to ti je tako. Nego reci ti meni šta ćeš obuć kad budemo išli u *Lava*?
1. Neman ti pojma. Tonči je zadnji put bija reka da nas više neće vodit ako ne obućemo minicu, a ja ako obućem minicu, moram obut i štiklice, među tizin noge su mi otekle, pa kad dođen doma još će me i bolit. Bit će bolje da obučen gaće.
2. Kad je tako, ti obući gaće, ali nemoj mi kukat kad ti Tonči bude prigovara.
1. Znaš koga san jučer vidila? Onog smišnega Antu, znaš onoga šta ima lipe zube. Strefija me kòlap kad san ga vidila.
2. Blagoš ga meni! Nego, reci ti meni je li učiš marksizam?
1. Nisan, ni ne pada mi na pamet. Toliko mi je glup taj marksizam da zaspen još dok čitan prvu rečenicu, ali uopće me nije briga, položit ću do devetog miseca.
2. Ajme, ja san gladna, kad će ovo više završit! Oćemo li trknit kupit nešto na brzinu? Neman puno para, opet mi je Jozo drpnija iz novčanika. Jednog dana ću ga zadavit! Ponekad mi tako ide na živce. Nemaš pojma kako je to grubo kad izjutra žuriš, samo na brzinu pokupiš knjige, bilježnice, torbu i novčanik, i na po puta ustanoviš da ti je novčanik prazan.
1. Neman ti ni ja bogzna šta. U ovo zadnje vrime san u škripcu, prosto ne znan šta da radin. Najbolje je da se obisin.
2. Kd smo već kod smrti, da ti kažen da me jedan kreten jučer skoro nije zgazija kraj *Jugoplastike*. Ja prilazin priko semafora i lipo gledan livo i desno, a još je bilo i zeleno; kad ide ti jedan zaperak od fiće i zaliće se ko tele u šarena vrata. I naravno, kako pametniji popušta, ja se povučen nazad. Misliš li ti da bi me on inače pústija da prođen? Ma jê vraga! Još bi me i ubija. Stoposto je bija pijan.
1. Nisi jedina, budi bez brige, meni se isto to jednom desilo. Šta ćeš, jedan ti je život nas studenata.
2. Ajme, kad ćemo u kino, od kad nisan vidila dobar film? To je bilo zadnji put kad san gledala »Let iznad kukavičjeg gnijezda«. Oćemo li otić sutra u kino, baš mi se nešto gleda. Šta ima na programu?
1. Neman ti pojma. Sad se program minja, pa moran provirit. More bit nešto komedija. Ja bi da gledamo koju komediju jer u životu iman dovoljno tragedija. Oćemo li ići sutra?
2. Ja ne mogu sutra. Mater mi ide u frizera, pa ne znan kome ću ostaviti dicu?
1. Ja se tebi čudin. Šta je tebi, ti si skroz naskroz poludila! Saberi se! Ta tvoja »dica« imaju šest, četrnaest i osamnaest godina i ne triba im dadilja, a ni bome starija sestra da im obriše nos. Ja ne znan kako ti i moreš sve stići sredit za

njima i još ispunjavat svoje obaveze na fakultetu, a da ti niko od njih ništa ne pomogne. Ti si luda šta si ih navikla na konfor, pa sad moraš se grčiti i za njih. Ja bi to sredila malo bolje.

2. Dobro, nemoj mi sad držat pridike, nego reci oće li ona tvoja luda rodica ić s nama u kino ili opet ima ljubavni sastanak?

1. Ne znam ti, dragi joj ima gripu, pa se mora čuvat.

2. Ajme meni, ajme i tebi, kad će ovo više svršit! Ovo me i fizički i psihički zamara. Reka bi Dražo: »Lipo ti je trapit u prtenin soknan!« Ne mogu više sidit, ucvrat ću se. Daj Bože da nas pusti malo ranije.

1. Neće, znaš ti njega, taj je točan ko švicarski sir, ovaj, tila sam reć sat. Vidiš da više ne znam šta govorim ni radim. Bolesna sam na psihičkoj bazi. Šta misliš, bili bilo dobro da odem psihijatru, da plenem tamo dva-tri sata pa da se s čovikom ispričan i kažen koja mi je muka. Valjda će prokužit u čemu je štos, a more isto tako bit da neće. Oni su svi tupine ko i mi. Dobro je moj dida govoriya: »Natuci se slanine i kruva i popij bukaru varenike i odma će ti biti bolje i cili svit će ti izgledat liplje.« E, moj dobri dida je i bija pametan, moj Bože, koje je samo prave ideje ima, a ja ode crkajen od gladi jer nas ovaj profesor neće ranije da pusti, da ne bi dangubili.

2. Znaš, išla sam ti u Runoviće i mogu ti reć da su gore svi poludili skroz naskroz. Tu ne znaš ko pije, a ko plaća. Ja brte, ne znam šta im je. Pisali smo Draži pismo svi skupa. E, tribala si to vidit. Živi cirkus! Ja sam ti zabaluketila od smija. Mislin da takvo pismo niko i nikad još nije dobija. Nije nam sve stalo na osan listova, pa smo mu poslali dva pisma od puta sa po šest listova. Moš mislit!

1. I ima li još šta god novog sa sela?

2. Ima svašta, puno lipih stvari samo ti ne smin kazat.

1. Daj, nemoj zafrkavat, nego govori!

2. Oklen da počmen? Od početka ili kraja? Onda mogu i od kraja. Prvo da ti kažem da mi se udaje prijateljica za najboljeg prijatelja. I zove me za kumu, samo ne znam oću li prihvatiti.

1. Zašto nećeš prihvatiti? Baš je lipo biti kuma na vinčanju.

2. Jesi li ti normalna! Znaš li ti koliko danas triba ispršiti za dar, a da ne govorim za garderobu i frizuru? Danas mi triba pravo malo bogatstvo da podmirin sve troškove. Ja nisam od velikog troškaluka, ali ne mogu ić ko posljednji bijednik. Pravo da ti kažem ne znam šta da radim. Ide mi se, ali ne bi volila da se osramotim. Kako će na kraju ispast ne bi ti znala kazat. Mogu ti kazat da me glava boli od tih crnih misli. Kako ću ja to izvest?

1. Ajde molim te, ne triba ti puno para. Možda nekih dvi-tri tisuće maraka, nije to ni puno. Za te pare moreš kupit lip dar i još će ti ostat za lipu veštu i za trajnu. Znaš onu radnju u podhodniku, onu šta se zove *Naftalina*, e tamo sam ti vidila krasnu veštu. Crna je i ima naprid nekakav plavi cvit, meni se čini da je izvezen; ima dva volana, duge rukave i oveće jastučice. Fenomenalna je. Nisan odavno vidila tako lipu veštu.

2. Lako je tebi kad ti ćaća radi u Njemačkoj. A šta ću ja? Ja neman maraka, niti ću ih ikad imati. Ti mi uvijek daješ neke biserne savjete. Bolje bi ti bilo da mi daš neki razumniji i svagdašnji savjet, nego da filozofiraš. Ja od toga neman baš puno koristi. Bolje reci da ćeš mi posudit tih dvi-tri tisuće maraka, pa da se sredim ko dama, a ja ću ti ih onda vratit za pet-šest godina. More li u dvaestipet rata?
1. Jel'ti to mene zezaš u zdrav mozak? Kô da ja iman taj novac. Pare su kod mog ćaće. Ja sam ti sirotinja kô i ti. I ja moran vatat okolo ko će mi šta dat. Nemaš pojma kako je to teško.
2. Daj molim te, to opće nije problem, od koga ću ja uzet kad mi nema ko dat? A ti moja gospodična praviš slona od magarca. Ja znan da se čovik triba zadovoljit s onim šta ima, ali ne mogu ja od zraka živit, triba i meni štogod čalabrcnit i imat na sebi. A to danas niko više ne razumi. Za većinu to je bogondano i tako mora biti, ali zašto baš ja, zašto se baš na meni lome koplja? Pa nisam ni ja baš najgora!
1. Daj molim te, sad ti pretjeruješ. Nije sve baš crno kako ti se čini. Ima i lipih stvari u životu. Jednostavno je potrebno naviknuti se na ružne stvari u životu i prihvatiti ih kao prolazne, ali suđene stvari. A one prave muštuluke prihvatiti obima rukama kad dođu. Samo šta se ljudi rastope kad dođu nevolje, ne mogu izdržat da ih neko duže vrime tlači, pa se pogrbe i nestanu u masi, a niko ih nije učija da tribaju reć svoje, pa i po cijenu konfora.
2. A šta ćeš, ne mogu biti si kô ti. Nismo svi tvrdoglavi i uporni tako kô ti. Ti imaš svoje principe i ne ostupaš od njih nikad. Ajde priznaj koliko te to puta koštalo u životu?
1. Ja nemam šta krit. Priznajem, puno puta sam nagazila na ježa zbog toga i puno me je puta duša zabolila, ali me nije briga jer se takve stvari brzo zaborave, ali prave vrijednosti ostaju u nama.
2. A šta ćeš, tako mora biti. Nego, nisan ti rekla kakvog sam smišnega malog vidila. Pravi biser! Ima ti malo dužu, plavu kosu, izad na repe, lipe plave oči, ma ne mogu ti opisat tu boju, nikad tako nešto nisan vidila, a ima ti je na sebi rébe i vidi se, još frišak plavi đenper, a ispod njega košulju na rîge, baš je bija divan. A da vidiš tek koji smiješak baca, da ti pamet stane. Sve su se ženske okretale za njim.
1. Ajme, di sam ja bila u to vrime. Kako se ti uvijek nađeš na pravom mistu u pravo vrime. De, kaži mi svoju formulu uspjeha, neću li i ja štogod ulovit. Ja jadna uvijek natrapan na neke tûpine, kâ šta san i ja. Nego, šta si ono rekla koliko još ima do kraja?
2. Još punih pola sata. Valjda ćemo i to pregrmit preko leđa. Isto ti je, sidila u kući ili ode, isto ti se piše. Razlika ti je jedino u tome šta ti kod kuće niko ne ispija mozak.
1. Ja ne znan. Ne mogu ovo više izdržat, moreš mi se smijati, ali ja stvarno pomalo gubim pamet. Sad mi sve ide na živce.

I ovo blesavo vrime kad ne moreš reći je li lito ili zima; i ove smotane i jednolične fàce oko nas, čak mi i ti ideš na živce. Ne mogu te više smisliti.

2. A misliš da ja tebe mogu?!

Goni se da te više ne gledam!«

(1989)

Razgovor je dviju studentica opisan tako da se vidi osnovna štakavsko-ikavska podloga, redukcija fonema *h* (a sve te značajke povezuju Imotski i današnji govor mladege stanovništva u Splitu). Ostaje leksik, frazeologija, i dakako, prozodija:

mìlja (gen. pl., mìlja, milijun, milijun; splitski vernakular); *šlagirala* (iz zagrebačkoga govora prenesen u splitski); *minicu* (iz zagrebačkoga vernakulara preneseno u splitski); *štiklice* (iz zagrebačkoga vernakulara preneseno u splitski); među *tizin* (splitski: tìn, tizin je imotski oblik); *strefija* (strefit, preneseno iz zagrebačkog vernakulara, u tekstu: strefija me kolap, mješavina splitskoga i zagrebačkoga); *blagoš* (vernakularno umj. blago); *drpnija* (drpnit, ukrasti, žargon); *zaperak* (podrugljiv, metaforički izraz za automobil, splitski vernakularni izraz); *stoposto* (vernakularni izraz, vrlo proširen); *grčit* (figuratívno, vernakular, mučiti, brinuti); *pridike* (splitski bi bilo: p r e d i k e); *prokužit* (zagrebački je preneseno u splitski vernakular); *štos* (isto); *tupine* (neznalica, splitski vernakular); *brte* (brate, karakteristično za Zagoru); *zabaluketila* (zabalukètit, štok. zagorski, imotski); u splitskom govoru se kaže *zacénit*; *troškaluka* (troškaluk, trošak, kojemu je dodan turski nastavak -luk, nije splitski izraz nego zagorski); *čáca* (splitski je čále ili pápe); *čalabrcnit* (nije splitski izraz, možda prigrist); *muštuluke* (muštuluk, turcizam, ne upotrebljuje se u split. govoru, niti u vernakularu); *rebe* (rebatinke, vernakular, blue jeans hlače); *bàcā* (bacati, dobacivati, vernakularno); *pregrmit* (karakterističan je izraz, kojega nema u splitskom govoru niti u vernakularu, jer se pri moru i na otocima za taj glagol radije upotrebljava metaforički: pribrodit); *smotan* (vernakularno, prošireno i u splitskom razgovor-nom).

Autorica je ovoga razgovora ovako opisala svoju biografiju i utjecaje na svoj govor:

»Rođena sam u Splitu, gdje sam završila osnovnu i srednju školu. Roditelji su mi rođeni i živjeli dvadeset godina u Imotskome. 1952. godine su dosellili u Split, tu i sad žive. Međutim, gotovo svaki vikend i veći dio ljeta provodimo u Imotskom. Tamo susrećem mnogo svojih vršnjaka, družim se i uglavnom provodim veći dio vremena s njima. Njihov način govora, neki izrazi, kao i izgovor i akcent pojedinih riječi, bitno se razlikuju od splitskog govora, te sam i ja pojedine izraze, koji se ovdje (u Splitu!) ne upotrebljavaju, preuzela od njih i uklopila u moj svakidašnji govor.«

»Sticati i namicati nešto za nekoga, riči koje su naprosto ukorjenjene u životu svakog čovika, a naiskoli kod ljudi u kraju u kojim žive. Istina, to je ovde od pantivika. Još se više stiče i namiche kad se tačno zna za koga, ka recima za svoju dicu. E, unda čoviku nije teško stić ni na kraj svita, živit onako da se priživi, a dici svakako treba kupit stan, auto, sagradit kuću.

Bolna je spoznaja i teško ti je onoj ženi koja ne može svome čoviku donit na ovi svit zdravu i kršnu dicu. Poslovica da žena drži tri ćoše u kući nisu ništa nova, to je tako od davnina. Ona ostaje u kući s dicon, a njezin čovik ide priko bila svita, jer kako se ono kaže – dici treba i ruva i kruva.

Mojoj susjedi, kršnoj ženi, onako ćustoj, obraza crljeni ko krv, reklo bi se puca od zdravlja, nije potrevala srića da svom čoviku ugodit. Uvidila ona da joj čovik nikako nije prema njoj kâ dosad šta je bijo, počejo glavu okrcati od nje, a njoj tako postalo teško živit da nije znala na koju će stranu. Većina žena u komšiluku nazivale je, ni tako ni ovako, nego *šćirka*, dočin su one malo načitanije znale reći da ne mora bit samo do nje nego, borami, i do njega! Tako je ona ćamila i patila, a nikome nije smila ništa govorit.

Jednoć kupuje ona na pošti kartu i kuvertu za Nemačku. Napiše pismo i atresira ga tačno na svog muža i prije nego ga je pridala dobro pogleda da nije kojim slučajem pogrišila atres. U pismu mu javlja veselu vist, najveseliju na ovon svitu, da je zanosećala i, još bolje, da će rodit taman nikako kad se on bude vraćat kući te kako bi bilo zgodno i usput, da se ne troši dva puta, donit sve što je potribno za dite kad se rodi. Naravno, ovakvu vist, saopćila je kasnije i svojim susjedama, svojim dobrin konama koje su je odma počele drukčije gledat.

Na njezino pismo čovik joj sada odvraća brzo, ko nikad dosad, i lipo joj piše da se ništa ne briga, da će on otamo donit sve što treba, pa i kolica za dite jer u Nemačkoj nije vidijo ženu da nosi dite u naramku ko naše, nego ga do ti jedna voza u kolicin.

Smirila se moja susjeda, sve oko nje mirno postade. Ona više nije *šćirka* nego prava žena koju treba poštivat. Kako se ona zadovoljno smijala, bože moj!

– Oda ko da nosi kralja u sebi, govorile bi jedne žene.

– Neka, neka Bog dadne svakomu ono šta želi, govorile bi druge.

Po pismu došlo vrime za rodit, upravo prid Božić kad se ljudi vraćaju svojim kućan. Živo me zanimalo šta će bit kad on dođe. Budno san pratijo svaki pokret, svaku rič. Kad jednog dana pridmrak, stiže ti on u autu, stade prid kuću, iziđe i odma stane zvati ženu da mu pomože. Ona poskočito ide prema njemu te stadoše zajedno vadit iz gepeka sve stvari. Na kraju se pomoliše najmodernija kolica šta nju, ajmo reć, posebno obradova.

Nestrpljivo su očekivali dolazak diteta na ovi svit. S dana u dan se pripremali i pripremali. Dodijalo njemu više čekat jer je odavno bijo doša i priša rok po pismu.

Nakon vike i buke jedne večeri u njojvoj kući, po selu se proćukalo da od svega toga nema ništa!

On njoj okrenijo leđa, a ona jadna, šta joj drugo i priostade nego da se veseli dobroj čašici.«

(1987)

U ovome sastavku, koji ima donekle kvalitete literarne crtice ili skice (*tranches de vie*, kako bi rekli Francuzi), vide se mnoge osobine naseljâ imotske krajine, odakle je autor rodom (Lovreća), a tek se ponekada osjeti i utjecaj standardnog jezika. Student se školovao u Splitu, ali je uz svoje mjesto vezan rođenjem, osnovnim školovanjem, roditeljima, znancima, cijelim ambijentom i dakako govorom.

Po čemu bi, s druge strane, osobito stariji Splitsani, takva došljaka ponajviše razlikovali, ako izuzmemo prozodijske elemente i općenito izgovor? Nekoliko primjera:

ukorijenjene (ukorenjene); *ljúdi* (jüđi); *kod* (u); *kojen* (kojõn, kojemen); *živin* (živën); *istina* (za pravo reć, za istinu, zaozbilj); *ovde* (ovõd); *više* (veće); *tačno* (jušto); *unda* (õndac); *nije* (nī, nīj); *može* (more); *svome* (svõmen); *drži* (tišći); *ćoše* (kantūna); *u kući* (od kuće); *ide* (grē); *bila svita* (bīlega svita, po bīlomen svítu); *kaže* (reće, govori); *susjedi* (sūsidi); *ćustoj* (křipnoj); *ko* (kâ); *zdravlja* (zdravja); *nije* (nīj); *svom* (svõmen); *joj* (jõn); *šta* (čã); *bijo* (bija); *poćejo* (põćeja); *okraćat* (õkrīćat); *nije* (nīj); *žénã* (žën); *u komšiluku* (u susīstvo); *šćirka* (jalovica?); *reći* (reć); *nije* (nīj); *jednoć* (jedan pūt); *na pošti* (na poštu); *atresira* (napíše indrić); *tačno* (jũšto); *svog* (svõga); *prije* (prīn); *nego* (vën, vëngo); *pogrišila* (fãřila); *javlja* (javije); *vist* (novitãd, vesele glãse); *ovon* (ovën, ovëmen); *zanosećala* (noséća); *bolje* (boje); *taman* (jũšto); *zgodno* (dõbrõ); *što* (čã); *saopćila je* (jãvila je, oznãnila je); *susjedama* (súsidicaman); *konama* (kúman, prvīn súsidãn); *odma* (õmar); *drukćije* (drugovãćije); *joj* (jon); *ka* (kâ); *šta* (čã); *kolica* (karõćeta); *vidijo* (vīdija); *voza* (vozi); *kolicin* (u kolicīman, u karõćetu); *susjeda* (súsida); *oko* (okolo); *triba* (vãjã); *poštivat* (poštõvãt, rišpêtãt, štimãt); *zadovoljno* (kuntën-ta), od gũšta, od kuntënstva); *kralja* (krãja); *dadne* (dã); *šta* (čã); *upravo* (jũšto); *prid* (pri); *ljudi* (jüđi); *zanimalo* (pítalo); *pratijo* (prãtija); *u autu* (u ãuto, u tõnõbil); *prid kuću* (ispri kũće); *izide* (izãjde); *odma* (õmar); *poskoćito* (brzo, na prīšu, skõći, ù trk, u svë léte); *ide* (grē); *stadoše* (su stãli); *se pomoliše* (izãjdu, izãjdu); *očekivali* (pinãli, čekãli); *s dana u dan* (iz dãna ù dan, svaki dan, od dãna do dãna); *pripremali* (sprãvjãli); *više* (vīšje); *odavno* (dãvna); *bijo* (bija); *rok* (vrīme); *nakon* (põsli); *vike i buke* (škãdala, bürđila, smũtnjë...); *toga* (tëga); *nema* (nīma); *okrenijo* (okrënjia, okrënuja); *leđa* (škīna); *joj* (njõn); *priostade* (õstãlo); *nego* (vën, vëngo); *čašici* (bićerīnu).

Kao što vidimo, informant se služi gotovo samo govorom Lovreća, svojega rodnoga mjesta. Ima nešto devergencija, i to prema standardnome hrvatskom (*ukorijenjene*, *kod*, *istina*, *više*, *nije*, *može*, *drži*, *kaže*, *susjedi*, *zdravlja*, *svom ženã*,

reći, jednoč, na pošti, svog, prije, nego, javlja, bolje, zgodno, saopćila je, kolica, susjeda, oko, zadovoljno, kralja, dadne, upravo, ljudi, zanimalo, stadoše, pomoliše se, očekivali, pripremali, više, (o)davno, rok, nakon, vike, buke, toga, nema, leđa, joj, nego, čašici). Često su to zapravo i oni slučajevi, kada se fonološki i morfološki standard i lovrečki govor (u ustima informanta!) poklapaju, što nipošto ne mora značiti da se podudaraju i prozodijski.

(Imotski)

11

»Sidila je na stócu drimljiva, žmírkavih očijū, pòspāna i skoro nēpomična. Pònekad bi pòdigla kápke, mǐgnula bŕkovima i tònula ū san. Črno kízno s bílim pígrama tržnilo se nēkoliko púta, a pòdvinut u lúk šāren rēp bi se ispravija i káo òbruč pònovno vrátijo i zāvijo oko strāžnji i prēdjni nògū. Mālo pò malo jédno ūvo se pòmaklo nāprid a drūgo nātrag, vĭrovatno je i u klāpnji bíla na òprezu i slūšala oko sēbe.

Mòjon māčki tēško se bílo priblížit a da nas nē vidi i nē čuje.

Dònili smo je ko māče od ūjčeve kúće. Víše san je ūkrala, nēgo šta su nan je dáli. Prídobila me tánkim mijaúkanjem i bŕzím tŕkom pŕiko dvòrišća. A kako je bŕzala: šitne nògice sāmo pròmiču jédna mĭmo drūgu, rēp izdignut i ūspravan ko svĭća. Čin je dòšla do mòji mògu, počéla se máziti i òštrim čánpriman vātati za nògavice òd lāča. Pòdignem je poláko i pāžljivo kao da je od pāučine i prĭvinem ūz vrat i líce. Ōsitim mēkane dlāke i još mēklji tŕzaj kòže, a ònda mi se jāvi tānkin glāsĭćen da je nē bi zgnjécila. Izmòlila san ūjca i ūjnu da mi je dàdu.

Bíla san sŕitna i svā ko na íglan, kad san je dobíla i mògla pòniti kúći.

Stāvila san je u krtòčić koji mi dàde ūjac pa òtrčĭn kúći brēz čaće i matere.

Isprĭd kuće víkala san iz svēga glāsa: »Sēke, vĭdi šta ĭman! Pogòdite šta san donĭla! Samo je nē dirajte rúkaman!«

Svē mòje sēstre, a ĭman ji četŕi, skŭpiše se okò mene i zavĭruju u kŕto.

Dozvolila san jin da je dòtaknu, i ništa víše.

Čúvala san je i mázila do prid spávanje. Stāvila san je u vèliku kàrtonsku kùtiju i rēkla joj da je to njēzina kúća.

Pomázila je i zažélila ūgodno spávanje, samo da rŭžno ne klāpi.

Rāsila je brzo, tŕčala po kŭžini, plēla se oko nògu i svima bíla drāga. Dakàko, čāca bi je rĭtko gŭrnĭjo nògon kad bi se ūmoran i ljŭt vrátijo s pòlja ili iz vrtla. Tada bi je brzo zgrābila i istrčala vān. Tĭšila bi je kako čāca nije tākò mĭslĭjo i da je i òn vòli kliko mi òstali.

Mòje māče vŕlo brzo narāste vèlika māčka. Svāki dān čekala me prĭd kućon i sŕitna tŕčala do ūlaznih vrátā, dvòrišća. Zā menon bi uskòčila ū kuću i čekala òbid.

Zā njŭ san ūvik ĭmala ništo: mālo mlĭka, komàdić mēsa ili slanĭne, krŭmpir ili sŕidine krŭva.

Ràdovala san se čiston klùpku vùne, cìrnim i bìlin šáraman i òštron jèziku kojim mi je lízala p̄ste i dlànove.

Čèsto san je držala na krílu ili ràmenu i tako priglédala čáćine nõvine. Pòslin òdmora učila san, písala, a màčka mi prilazila p̄riko knjígā, zādāćā i bìlježākā. Kò da je znāla da san zāuzeta i trážila je da ì njõn pòsvetin mǎlo vřimena. Cile te gòdine do zíme ìmale smo nās dvì ràdost i vèselje u igri širokim dvòrišćon. Kako su to bìli dāni!

Zíma je nájgore vříme za màčke. Nè smiju vāni jer pāda kíša, a rítko sníg. Čúva křzno, líže ga i glādi kò da će svāki dān nā plēs u đisko ili na vèliku mǐsu.

Mèkanu šápu kòji pūt lízne, zaòkruži p̄riko nosa po nìkolilo pútā, a ònda jèzikon niz plēća i nõge.

A tæk kada pòčne trčati ùokrug za svòjin répon, e to je nājsimpatičnije i nājsmǐsnije od svēga. Ònda se ì jā od smǐja òkrićen okò sebe.

Zímu san pòvela ù školi i kùći, rítko san kad išla na plēs s drúštvom. Da san mògla i màčku bi pòvela sà sobon, toliko mi je bìla drága, dráža òd svì prijatéljā.

Ràno pròliće òdvelo je nèkoliko dānā iz kuće. Zaljúbila se i bìžala òd mene. Pèntrala se po kròvovima i skrívala pòd ploču u pòjati. Mámila san je i mítila svāćin, ali je òstajala pòdalje òd mene. Na mòje mòlbe izlazila bi p̄rid vrātā pòjate pa opet pòbigla.

Ù kasno pròliće izašla je na dvòrišće sva pónosna kò práva mājka s četvero màćićā. Kākva je to slika bìla! Divòta. Māla šàrena klùpka se kotřljala jèdno p̄riko drùgoga. Mājka se vǎljala na lédima, umiljato je gúrala šápom, vātala leptřice po trávi, a oni zā njon.

A onda se srùšija njézin ì mój, naš zājednički svít. Čāća je oko pòdne žúrijo da ode àutom u Ìmacki. Bìla je srída kada je pázarni dān. Àuto je júriło p̄riko trǎvnjaka. Màčka je potřčala, ali p̄rekasno. Kòlo òd auta je òdbaci mètrima dalèko i rávno ù zid od pòjate. Samo san čùla múkli ùdarac i vídila ispruženu màčku ùza zíd. Stāla san kǎ ùkopana, posíčena i ukòćena. Za trèn se nísan pòmakla. Níma i glúva počéla san dřćati òd straja i bòla. Kòlina mi se opústiše i trēsnu òd zemlju. Počéla san vřístati i skríčati. Mògla san sǎmo víkati: »Māca, Zlǎtka! Mòja Zlǎtka!«

Púzući na kòlinama dòlizla san dò njē i ùzela je ù rukē. Nèpomično, mítvo, tìlo, nì trzaja nì pokreta. Čak nì kaplje kívi nā njon, nìgdì ràne. I mítva je bìla čista, mèkana vùna, mèklja od najmèklje rùdice. Pòložin je na trávu i čúćnen krāj nje. Dòšli su ì mali màćići. Nísu nì znali da je mítva, vèrali se pò njoj, potézali rēp. Nisu nì znali otkud i zašto kǎpljice vòde pò njenom křznu. Plākala san glāsno, bèz stida, pùna bòla i očāja. S túgon je odnèsen isprid màćića u pòjatu i zátvorin vrāta. Lègnen s njõn nā sīno i nǎstavin plākati.

Òstala bi táko vřlo dùgo da me ne vrátíše k sebi màćići s bòlnim dòzivon. Njízín san odnìla u kùžinu u kǎšun za dřva i odrédila ji odgòjiti ko i njíjovu mājku.

Prid mrak se vrátijo čáca i začùdijo se što ga nísan poljúbila i potřčala k njemu. Nije znào šta je nòotimice učinijo. Dánima san ga izbigávala i ù sebi optužívala, a prid ukućanima san se pràvila da ga razùmin i kàko on nije krív i nije tjo.«

(1989)

(Split, prva pol. XX. stoljeća)

»Sedila je na stolac drimajuć, žmirěć očima, pospana i deboto ne mićuć se. Dikod bi podigla kapke, mignila brkima i tonila u sán. Crna dlaka s bĭlin pigan zadržala bi se nikoliko pūti, a zavĭnut rep u kolo bi se izdreca kâ obruč, jopet vrati' i zavi' okolo stražnji i pridnji nōg. Malo po jedno uvo bi se pomaklo naprid a drugo nāse, bit će da je dok je drimala bĭla na oprezu stāla u fermu i slušala okolo sebe.

Mojōn maški teško je bilo dōć blizu a da nas ne vidi i ne čuje.

Donili smo je kâ maškicu od stričeve kuće. Višje san je ukrela, ven da su nan je dali. Pridobila me tĭnkin mjaukanjen i brzín trkon priko dvora. A kako je brzala: mĭle nogice samo bidu se promicale jedna kraj druge, rĕp uzdignut i uspravan kâ svića. Nĭ nego došla do mojĭ nōg, počĕla se mazit i čanbriman se vatat nogavic o' gać. Podĭgnen je polĭko kâ da je od paućine i privĭnen uz vrat i lice. Oćútĭn meke dlake i jošće mekje kako je zadržala koža, a ona mi se javila tĭnkin glasićen da je ne bi speštala. Izmolila san strica i strinu da mi je dadu.

Bĭla san sritna i sva kâ na jeglan, ka' sa' je dobila i mogla olnĭt doma.

Stavila san je u krtolac koji mi je dĭ strĭc pa se zatrćen doma brez oca i matere.

Ispri kuće vikala san na vas glas: »Seko, vidi ča jeman! Pogodite ča san donĭla. Samo je ne dirajte rukan!«

Sve moje sestre, a jeman i' četer, skupili su se okolo mene, vĭru u krtolac.

Dopuštĭla san in da je dotaknedu, i ništa višje.

Čuvala san je i kokolavala do pri ven je zaspala. Stavila san je u veliku škatulu o' kartuna i rekla jon da je to njĕzina kuća. Poglādila je i zaželĭla slako spĭnje, samo da grubo ne sĭnja.

Rĕsla je brzo, trkala po kužini, motala se okolo nōg i sviman bila draga. Dakako, čale bi je dikod obaturni' nogōn ka' bi se umoran i jĭdan vrati' iz poja ili iz vrtla. Ondac bi je brzo uvatila i utekla vanka. Tišĭla bi je kako čača nij tako mislija, da je i on voli kâ i mi ostĭli.

Moja maškica je brzo narĕsla velika maška. Svaki dan me čekala ispri kuće i sritna je trkala do ulazni vrĭt dvora. Za menon bi uskoćila u kuću i čekala obid.

Za njū san uvik jemala ništo: malo mlika, komadić mesa ili slaninĕ, kunplĭr, ili pūpe (o' kruva).

Radovala san se čistōn kluku vune, crnĭman i bĭlĭman maćan, oštromen jaziku kojĭn mi je lizala prste i dlane.

Toliko pūti san je tiščala u krilo ili na rame i tako gledala čačine novine. Poslin odmora učila san, pisala, a maška bi mi priskakala priko libār, bilužnic (devnikov). Kâ da je znala da san zauzeta i iškala je da i njôn posvĕtin malo vrimenta. Čile te godine do zīmĕ jemale smo nas dvi radost i veseje u šulacu po širokon dvoru.

Koji su to bili dani!

Zima je najgore vrime za maške. Ne smidu vanka jer pada kiša, a rĭtko snig. Čūva dlaku, liže i gladi kâ da će svaki dan na bal ili na velu misu.

Meku šapu koji pūt lizne, zaokoliši priko nosa po ĩkoliko pūti a onda jazikon niz pleća i noge.

Ma apena ka' se stavi trkat okolo za svojĭn rĕpōn, e to ti je najšesnije, najdražje o' svega. Ondac se i ja o' smija okrićen okolo sebe.

Zimu san provela u školu i u kuću, malo kad san išla na bal s društvon. Da san mogla i mašku bi bila odvela sa sobon, toliko me bila draga, dražja o svi' prijatĕj.

Rano proliće odveli je nikoliko dān iz kuće. Zajubila se (namorala se) i bižala od mene. Verala (ranpigavala se) po kroviman i sakrivala pod ploču u pojatu. Mamila san je i matala na svaki način, ali je stāla daje od mene. Na moje molbe izlazila bi ispri' vrāt o' pojate pa bi jope' pobigla.

U kasno proliće izašla je na dvōr sva šuperba kâ prāva mater sa četiri maškice. Koja je to slika bila! Divota. Māla šarasta kluka vājala su se jedno priko drugoga. Mater se vājala na škinu (na kosti), umiljato je tūrala čanbron, vatala je leptirice po travi, a oni za njōn.

A ōndac se srušija njezin i mōj, naš zajedniški svit. Čača se okolo podne prišija za poč' āvuton za Imoski. Bila je srida ka' je pazarni dan. Āvuto je jurilo priko livade. Maška se zatrkala, ma kasno. Kolo od āvuta bacilo je na metre daleko i u zid o' pojate. Samo san čula mūkli udarac i vidila ispruženu mašku uza zid. Stala san kâ ukopana (od štūka), posičena i ukočena. Za trĕn se nisan pomakla. Nĭma i glūva počĕla san drĕat od strāja i tuge. Kolina su mi se počĕla drĕat i tresnila san na zemju. Počĕla san vikat i skrikat. Mogla san samo vikat: »Maškica, Zlatka! Moja Zlatka!«

Puzĕc na koliniman dolizla san do njĕ i vazĕla je u ruke. Nepomišno, mrtvo tilo, ni da se maklo ni pomaklo. Njānke kapje krvi na njōn, nidir rane. I mrtva je bila čista, meka vuna, mekja od najmekje rudice. Stavin je na travu i čučen kraj njĕ. Došli su i māli mačići. Nisu znali da je krepana, verali se po njōj, potizali rep. Nisu znali ōklen i zašto kapjice vodĕ na njezinu dlaku. Plakala san na glas, bez srama, puna tuge, žalosti i dišperacijuna. S tugōn san je odnĭla ispri' mačići u pojatu i zatvorila vrata. Legla san s njōn na slamu i nastavila plakat.

Ostala bi bila tāko puno dugo, da me nisu vratili sebi maškice sa žalosnin dozivanjen. Nji' san odnĭla u kužinu u kašūn za drva i rekla da ću i' odgojit kâ i njĭovu mater.

Prid mrak se vratija čale (čača) i začudija se ĕa ga nisan poljubila i zatrkala se prema njemu.

Nij' zna ča je neoteć učinija. Daniman san ga šktivavala i u sebi se tužila, a prid ukućanima se činila da ga razumīn i kako on nīj' kriv i nīj' tija.

Ovaj je tekst prenesen iz imotskoga suvremenog govora u splitski kakav je bio u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća. Prenošenje je obavljeno aproksimativno. Pri tome su u imotskome označeni svi naglasci (prema izgovoru informantice), a u splitskome su govoru označeni samo čakavski akuti i, katkada, drugi akcenti radi jasnoće. Treba opaziti da se informatičarkin izgovor (poradi školovanosti) ponešto razlikuje od onoga starije generacije, pa je malo bliži standardnome (katkada zamjena jata, miješanje *-ije*, leksik itd.).

Reklo bi se, bez glasna čitanja autoričina, ili osobe koja je rodom iz Imotske krajine, da je – grafički – to govor blizak splitskome: osobito po ikavici, refleksu jata, redukciji fonema *h* (ili zamjeni); zatim po rijetkoj zamjenici *ča* umjesto *šta* (samo tri puta!), itd. (Hibridni splitski govor već najmanje od polovice prošloga stoljeća ne pozna više, pod utjecajem doseljenika iz štakavske okolice, kombinirane uč, nač, poč, zač, tj. u-ča,)⁴

Ali, u govornoj realizaciji, to je nešto sasvim drugo. Dovoljno je obratiti pažnju samo na čakavski akut i spomenuti dvostruke akcente, a da se ne govori o artikulaciji glasova (formantima), proklizama, itd. itd. Npr. u ovome kratkom odlomku bilo bi i do dvadesetak čakavskih akūtā, katkada i na ultimi (npr. *nogōn*, gen. mn.)!

Još su češći dvostruki naglasci na jednoj riječi (o kojima smo u splitskom govoru već više puta imali prilike pisati), a koji tome govoru i danas općenito daju posebnu zvučnu sliku, i u najmlađih, i u doseljenika, kao što bi bili i u ovome tekstu (prevedenu u splitski govor): sèdīla, stòlāc, òčīma, dèbōto, pòdīgla, tònīla, zadīčāla, izdrècā, vrātīja, jèdnō, pòmāklo, itd. I to samo u prvih nekoliko redaka.

*

Ako rezultatima podataka koje smo dobili iz analiza odgovora u anketnom upitniku, dodamo i rezultate što smo ih dobili u ovoj analizi i komentarima ovih anketa, vidjet ćemo da se još jednom potvrđuju situacije kako se ne samo u otočkom nego i u zagorskom, pa i u splitskom govoru, studenti služe svojevrsnom triglosijom, trovarijantnim hrvatskim jezikom:

- 1) svojim lokalnim govorom u razgovoru s roditeljima u svojem mjestu,
- 2) suvremenim splitskim razgovornim u varijanti studentskoga naraštaja (vernakulara) u Splitu,
- 3) suvremenim hrvatskim standardnim jezikom, kad se to zahtijeva (u »službenim« situacijama).

B)

Koji su faktori najviše utjecali na idiolekt splitskih studenata? (Odgovori na anketu)

(**MR** = mjesto rođenja, **OŠ** = osnovna škola, **SŠ** = srednja škola, **MRO** = mjesto rođenja oca, **MRM** = mjesto rođenja majke)

1.

MR Slavonska Požega, **OŠ** Split, **SŠ** Split, **MRO** Posušje, **MRM** Posušje

»Budući da sam najviše vremena provela u Splitu, to je utjecalo na moj govor, jer se moj govor može okarakterizirati kao splitski. Otac i majka su mi iz Hercegovine, što je također utjecalo. Ali, i oni su poprimili ikavskog govora uz specifičan splitski naglasak. Mislim da je književni jezik koji se zahtijeva u školi također odigrao važnu ulogu za formiranje mog govora.« (1989, B.V.)

2.

MR Pasići (Duvno), **OŠ** Stobreč, Strožanac, **SŠ** Split, –, –

»Rođena sam u Pasići općina Duvno, ali sam sa pet godina doselila u Stobreč, gdje sam završila osnovnu školu u Strožancu. Srednju školu sam završila u Splitu. Budući da sam živjela sa strinom koja već godinama stanuje u Stobreču, mislim da je to poprilično utjecalo na moj govor, kao i druženje sa vršnjacima koji su rođeni i živjeli od rođenja u Stobreču. Budući da vrlo malo njih govori pravilno, tj. književno, godinama sam i ja izgubila taj način izgovora. Tako da je vrlo malo bosansko-hercegovačkog dijalekta ostalo u mom svakidašnjem govoru.« (1989, Č.I.)

3.

MR Split, **OŠ** Imotski, **SŠ** Split, **MROM** Imotski

»Na ovaj moj dijalekt je u prvom redu utjecala sredina gdje sam odgojena i završila osnovnu školu. Srednju školu sam završila u Splitu, ali promjena nije mnogo utjecala na moj govor, iako sam usvojila neke riječi iz ove sredine. I društvo s kojim provodim najveći dio vremena je također iz Imotskog pa je njihov način govora isti kao i moj.« (1989, G.Ž.)

4.

MR Šibenik, **OŠ** Šibenik, **SŠ** Šibenik, **MROM** Trogir, Kaštela

»Na moj govor je utjecalo više faktora. Kao prvo sredina u kojoj živim i ljudi sa kojima komuniciram. Roditelji su mi iz Kaštela i Trogira, a živimo u Šibeniku, tako da je moj govor mješavina specifičnosti svih govora i dijalekata. Prvu godinu

fakulteta sam provela u Zadru tako da sam automatski poprimila njihov naglasak i njihove riječi. Sada sam u Splitu tako da se opet desilo isto. Dakle, ne govorim isključivo jednim dijalektom jer smatram da je to u ovom slučaju nemoguće.« (1989, G.M.)

5.

MR Split, OŠ Solin, SŠ Split, MROM Marina, Šestanovac

»Na moj govor najviše je utjecala okolina. Promjenom sredine iz Solina u Split u vremenu od godine dana moj govor nije više ličio na prijašnji govor dok sam boravila u Solinu. Veliki dio vremena sam provela u Marini, i to u ljetnom periodu u društvu, sa prijateljicama iz različitih dijelova Jugoslavije (Sarajevo, Zagreb, Beograd). Osim toga u Trogiru sam svaki vikend, a pošto ja volim Trogir i njihov dijalekt, tj. naglasak, svaki put upijam sve što čujem od njih. Tako ja danas govorim najviše trogirskim naglaskom.« (1989, J.A.)

6.

MR Dubrovnik, OŠ Split, SŠ Split, MRM Smokvica – Dubrovnik, MRO Celje

»Osim što živim u Splitu, dio života sam provela i u Celju, i Smokvici. Otac govori dubrovačkim dijalektom, premda ne i naglaskom, dok majka govori čisto otočki. Često idem na Korčulu, pa je stoga i moj govor često mješavina književnog jezika, te korčulanskog i splitskog dijalekta.« (1989, J.K.)

7.

MR Split, OŠ Vranjic, MRO Vranjic, MRM Kučine

»Na moj govor najviše je utjecala okolina u kojoj živim. Tu prvenstveno ubrajam moje roditelje, zatim baku kod koje sam provela jedan dio djetinjstva, i moje školske kolegice od kojih sam godinama poprimala mnoge fraze i anglicizme.« (1989, J.N.)

8.

MR Supetar, OŠ Bol, SŠ Split, MROM Bol

»Faktori koji su utjecali na moj svakidašnji govor su roditelji, škola i društvo.« (1989, K.D.)

9.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MROM Imotski

»Faktori koji su utjecali na moj svakidašnji govor su: sredina i društvo u kojem se krećem.

Moje društvo su prijateljice koje žive u istom gradu (Splitu) od svog rođenja.« (1989, K.M.)

10.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MROM Split

»Na moj način govora utjecala je sredina u kojoj živim, društvo s kojim se družim i moji roditelji. Ne bih znala točno reći koji je od ovih faktora imao najviše utjecaja na moj način govora, mislim da su svi ovi faktori podjednako utjecali na moj govor.« (1989, K.Ž.)

11.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Benkovac, MRM Benkovac

»Faktori koji su utjecali na moj sadašnji govor su: najviše sredina u kojoj živim (Split), dok je svakidašnji govor mojih roditelja malo utjecao na moj rječnik.« (1989, L.S.)

12.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Split, MRM Kljaci-Šibenik-najveći dio u Splitu

»Na moj svakodnevni govor nije utjecalo mnogo faktora. Jedan od najznačajnijih je govor u mojoj obitelji, dakle govor koji se vodi između mene i mojih roditelja. Drugi presudan faktor je okolina i društvo u kojem sam se kretala od svog djetinjstva preko prijatelja u osnovnoj i srednjoj školi do kolega na fakultetu. Neki drugi utjecaji nisu imali veći značaj zbog toga što su bili kratkotrajni.« (1989, M.S.)

13.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Split, MRM Hvar

»Na moj govor najviše su utjecali roditelji, a osim njih i društvo u kojem se krećem.« (1989, M.A.)

14.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Beograd, MRM Kragujevac

»Na moj govor utječu dva faktora: roditelji i sredina. Mislim da roditelji imaju više utjecaja na moj govor nego sredina. Moji roditelji govore književnim jezikom i ja ga više upotrebljavam kao dijalekt. Ipak i sredina je utjecala da upotrebljavam pojedine riječi iz ovdašnjeg dijalekta i žargona, ali mnogo, mnogo manje.« (1989, P.S.)

15.

MR Split, OŠ Smokvica (Korčula), SŠ Split, MRO Smokvica, MRM Smokvica

»Nakon osmog razreda došla sam u Split. Tada se moj govor dosta promijenio. Na tu promjenu najviše je utjecalo novo društvo, jer su mi novi prijatelji i prijateljice bili iz Splita. Većina njih se rodila i cijeli život provela u Splitu, a neki su

pravi Splitsani. Moji prijatelji i prijateljice sa Korčule su ostali na Korčuli ili su otišli u neki drugi grad tako da s njima nisam komunicirala. Porodica kod koje sam stanovala je također dugo vremena u Splitu, a i u školi su me u početku dosta ispravljali u govoru. Razlike nisu bile velike, jedino u glasu »Č« i »Ć«. Na Korčuli se za ova dva glasa većinom upotrebljava samo »Č«, za razliku od splitskog dijalekta gdje se upotrebljava samo »Ć«. U izgovoru drugih glasova nema nikakve razlike, nema razlike ni u riječima koje se upotrebljavaju, ni u naglasku riječi.« (1989, P.M.)

16.

MR Dugopolje, OŠ Dugopolje, SŠ Split, MRO Dugopolje, MRM Dugopolje

»Na moj način govora pretežno su utjecali moji vršnjaci i roditelji, a najviše ulogu u tome su imale moje sestre i kolegice iz srednje škole. Otkada sam se udala na neki način utječe i moj suprug.« (1989, P.S.)

17.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Dicmo, MRM Imotski

»Na ovakav moj način govora uticala je cjelokupna moja sredina u kojoj živim. Ipak najviše su utjecale prijateljice sa kojima provodim najviše vremena. One su porijeklom iz: obalnog područja iz okolice Splita, a ova druga je iz sela (Dugopolje). Tako je kod mene prisutna mješavina govora kao i kod većine. Sigurno su i jednim dijelom roditelji za to zaslužni s obzirom da su iz mjesta u kojima se žargon ipak dosta razlikuje.« (1989, S.D.)

18.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Split, MRM Split

»Faktori koji su utjecali na moj govor su djelomično roditelji i prijatelji.« (1989, S.E.)

19.

MR Split, OŠ Split, SŠ Split, MRO Biorine-Split, MRM Velić-Split

»Po mom mišljenju na moj svakidašnji govor najviše je utjecala okolina i društvo u kojem se krećem, mada su i moji roditelji izvršili priličan utjecaj na moj govor. Rođena sam i odrasla u Splitu i to je mnogo značilo za moj govor, mada mi roditelji nisu ni rođeni ni odrasli u Splitu.« (1989, Š.J.)

20.

MR Dubrovnik, OŠ Osojnik (Dubrovnik), SŠ Dubrovnik, MRO Dubrovnik, MRM Dubrovnik

»Rođena sam u Dubrovniku. Stanujem u selu Osojnik, petnaestak kilometara od Dubrovnika. Cijeli život sam provela u tom mjestu, kao i moji roditelji koji su tu rođeni i žive do danas.

Na moj govor je najviše uticala sredina u kojoj živim i u kojoj sam se školovala, ako i blizina Hercegovine, odakle dolazi mnogo ljudi s kojima komuniciram. Pošto u Splitu stanujem u studentskom domu, družim se sa ljudima iz svog starog društva iz Dubrovnika, kao i mnogima iz šire okolice Splita i iz BiH. Primijetila sam da u razgovoru s Dubrovčanima koristim iste izraze kao i dosada, međutim, kada razgovaram s ostalima, sve češće upotrebim i pokoju ikavsku riječ.« (1989, N.V.)

21.

MR Split, OŠ Strožanac, SŠ Split, MRO Podstrana, MRM Podstrana

»Faktori koji su utjecali na moj sadašnji govor: prvenstveno moja obitelj, sredina u kojoj se krećem. Roditelji su mi rođeni u Splitu, a žive u Podstrani. Isto tako i ja. Inače, moje prijateljice su većinom sve najveći dio života provele u Splitu. Najveći dio vremena (!) provodim sa svojom prijateljicom.« (1989, Ž.A.)

Bilješke :

¹ O bruškom govoru: M. Hraste: *Crtime o bruškom dijalektu*, JF, 6, Beograd 1926-1927, 180-214; B. Finka: O rječniku Jure i Pere Dulčića i o njegovu jeziku, *Rječnik bruškoga govora*, Zagreb, knj. 7, sv. 2, Razred za filologiju, Zagreb 1985, osobito str. 378-380.

² M. Hraste, u studiji *Osobine govora otoka Šolte, Čiova i Drvenika i susjedne obale* (Rad JAZU, Zagreb, 1948, str. 136-155, passim), dijeli govore Šolte po naglasku u 4 skupine, i Grohote s Rogačem svrstava u treću (str. 136), pa kaže: »Taj je akcenat, koji nemaju čakavci u svom akcenatskom sistemu, po svojoj intonaciji veoma blizak, da ne kažem jednak, kratkom silaznom akcentu. Često je teško razlikovati jedan od drugoga. Ja ću ga ipak bilježiti `znakom. Čujemo ga u Maslinici i u Grohotama kod mlađe generacije ispod 50 godina života.« »U Grohotama – piše Hraste u istoj raspravi – imamo dvije akcentuacije. Mlađi svijet do 50. god. života nastoji da svoj akcenat prilagodi posve splitskom akcentu, a stariji su konzervativni, ali se i oni katkada u akcentu povode za mlađim naraštajem. Stariji govore: *prodāt, kūpīt, sřīdā, sřdēla, propoovīdāt, ščēdit, pūhāt*, a mladi obično *prōdat, kŭpīt, sřīda, propovīdat, ščēdit, pūhat*, ali i najstariji ljudi kao i najmlađi govore na pr. samo: *sūsīda...* Akut čuvaju mladi i stariji jednako: *pedesēt, prŭće, svīče, ženē*, (gen. jed.) *sestrē, grīh, krīž*, ali sam od mlađih čuo prema štok. narječju i *dōjden, nōajden, ščōap*, ali *izoajden*.« Hraste je već onda (1948) bio zapazio i ovo: »Na otoku Čiovu i u Trogiru, a katkada i u drugim mjestima, čuje se mnogo češće srednji glas Č mnogo mjesto Ć i Ć prema štok. dijalektu grada Splita i susjednih mjesta.« (Ovdje treba spomenuti da se u 1948. ipak još nije moglo govoriti o *štokavskom dijalektu grada Splita*, jer je Split, prije pedesetak godina, bio ako ne čakavski grad, naselje, kao, npr. većina naselja na srednjodalmatinskim otocima, a ono je svakako bio *polučakavski*.) Hraste je već onda dobro zapazio i utvrdio kako: »Sve više prodire novoštokavska akcentuacija, a osobito u Slatinama na Čiovu, u Marini i Vinišću i u Grohotama na Šolti kod mlađe generacije, a pomalo i kod starije.« Uz sve ostale značajke Hraste je posebno mogao zapaziti dvostruku akcentuaciju (doppelakzent), u Trogiru, Vinišćima i drugdje, posebno u Splitu, osobito na dvosložnim riječima, koja se zadržala sve do danas (1992), i to u najmlađe generacije (u studenata).

³ M. Hraste: *Čakavski dijalekat ostrva Brača*, Beograd 1940, str. 16.

⁴ Hraste je krivo sudio o splitskom naglasku: »Rekao bih da su i ovdje ranije bile rasprostranjenije, ali pod utjecajem *štokavskog dijalekta Splita* (potertao R.V.) i susjedne obale sve se više gube.« M. Hraste: *Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale*, Rad JAZU, 1948, Zagreb, str. 132.

Splitski govor se onda (1948!) još nikako nije mogao nazvati štokavskim, u najgorem slučaju polučakavskim. To je Hraste ponovio malo dalje (str. 138): »Danas se ovaj akcenat bori u nekim slučajevima za prevlast sa *štokavskim akcentom grada Splita*,...« U govoru grada Splita bilo je i u Hrastino vrijeme (1948) nešto čistih štokavskih akcenata, ali još mnogo više dvostrukih akcenata (doppelakzenata), a bogme je bilo i čakavskih akuta itd., a u starijih, malobrojnih, Splicišana ima i danas!

I na primjeru Splita, njegova govora – *iz 1948* – možemo se složiti s B. Finkom, koji piše: »Gdje god se zadržao taj trag zamjenice *ča*, ondje su vrlo vitalne i druge čakavske osobine, pa se pretežno čakavskima mogu smatrati svi govori i dijalekti u kojima uz zamjenicu *što* ili *kaj* supostoje spomenuti tragovi zamjenice *ča*.« B. Finka: Čakavsko narječje, *Čakavska rič*, Split, 1971, str. 15.

Radovan Vidović

Summary

The second part of the 1978-1990 interviewed student on the Faculty of Arts (Filozofski fakultet) in Split is here published. The choice that could represent the whole or almost whole geo-sociolinguistic circle gravitating towards Split (roughly Trogir-Drniš-Sinj-Imotski-Makarska), as already cited in the works in »Čakavska rič« 1 and 2, 1992, was selected.

The results of this analysis, as well, show that in the vernacular of the islands, Zagorje, and Split the students use a specific triglot speech, the three-variant Croatian language: 1) their local idiom when talking with their parents in their places, 2) the present-day Split vernacular when in Split, 3) the present-day standard Croatian when required (in »official« situations).